

**Äitien käsitykset omasta vanhemmuudestaan ja
päivittäinen vanhemmuus**

Janni Alho

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2017
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Alho, Janni. 2017. Äitien käsitykset omasta vanhemmuudestaan ja päivittäinen vanhemmuus. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 60 sivua.

Tutkimuksessa tarkasteltiin äitien vanhemmuutta soveltamalla päivittäisen arjen lähestymistapaa ja päiväkirjamenetelmää. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia käsityksiä äideillä on omasta vanhemmuudestaan, millaista heidän päivittäinen vanhemmuutensa on sekä vastaavatko äitien käsitykset heidän päivittäistä toimintaansa vanhempina. Tutkimukseen osallistui yhdeksän äitiä, joilla oli 2–5 lasta ja joista suurin osa toimi tutkimushetkellä kotiäiteinä. Aineisto kerättiin päiväkirjamenetelmällä ja kyselylomakkeella, joihin äidit vastasivat siitä näkökulmasta, millaista heidän vanhemmuutensa on 2–10-vuotiaisiin lapsiin. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla kvantitatiivisella luokittelulla ja tapaustarkastelulla täydentäen.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että äidit olivat vanhemmuustyyliältään auktoritatiivisia sekä omien käsitystensä että päivittäin raportoimansa toiminnan perusteella. Tarkempien tapaustarkastelujen perusteella äitien joukosta oli erotettavissa äitejä, joiden vanhemmuus sisälsi myös autoritaarisuutta, tosin suurimmalla osalla äideistä vanhemmuus ei sisältänyt autoritaarisuuden piirteitä. Äitien vanhemmuudesta oli lisäksi löydettävissä yksilöllisiä, toistuvia vanhemmuuden teemoja. Yksilölliset teemat näkyivät erityisesti äitien vastauksissa koskien onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksia vanhempana.

Äitien vuorovaikutus lapsen kanssa vaihteli päivittäin ollen toisina päivinä myönteisempää ja toisina kielteisempää sekä autoritaarisempaa. Äidit kuitenkin toimivat päivittäisen vuorovaikutuksen vaihteluista riippumatta ensisijaisesti auktoritatiivisesti eli äitien auktoritatiivinen vanhemmuustyyli näyttäytyi tässä tutkimuksessa melko pysyvänä.

Hakusanat: äidit, päivittäinen vanhemmuus, auktoritatiivinen vanhemmuustyyli, päiväkirjamenetelmä

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	VANHEMMUUSTYYLIT	7
	2.1 Vanhemmuustyyli käsitteenä.....	7
	2.2 Lämpimyyt ja vaativuus vanhemmuudessa	7
	2.3 Äitien auktoritatiivinen vanhemmuus	10
3	PÄIVITTÄISEN VANHEMMUUDEN TUTKIMUS	13
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	15
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
	5.1 Tutkimukseen osallistujat.....	16
	5.2 Aineiston keruu.....	17
	5.2.1 Päiväkirja	17
	5.2.2 Kyselylomake.....	19
	5.3 Aineiston analyysi.....	20
	5.3.1 Kyselylomake.....	20
	5.3.2 Päiväkirja	23
	5.4 Eettiset ratkaisut.....	27
6	TULOKSET	28
	6.1 Auktoritatiivisuus äitien vanhemmuudessa.....	28
	6.1.1 Äitien vanhemmuustyyli	28
	6.1.2 Äitien vanhemmuus käytännössä ja verrattuna äitien käsityksiin.....	32
	6.2 Äitien päivittäinen vanhemmuus.....	35
	6.3 Äitien vanhemmuuden yksilölliset teemat	37
7	POHDINTA	42

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	42
7.1.1 Äitien auktoritatiivisuus	42
7.1.2 Äitien päivittäinen vanhemmuus	43
7.1.3 Äitien vanhemmuuden yksilölliset teemat	45
7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet	45
7.2.1 Tutkimuksen luotettavuus.....	45
7.2.2 Äitien kokemukset päiväkirjaan vastaamisesta.....	48
7.2.3 Tutkimuksen soveltaminen ja jatkotutkimushaasteet	50
LÄHTEET	53
LIITTEET	58

1 JOHDANTO

Vanhemmuus on totuttu tutkimuksissa näkemään melko pysyvänä toimintamallina (mm. Holden & Miller 1999; Passini, Pihet, Favez & Schoebi 2013). Vanhemmuuden hahmottaminen erilaisten vanhemmuustyylien kautta (mm. Baumrind 1966, 1991; Maccoby & Martin 1983) on osaltaan tukenut näkemystä vanhemmuuden muuttumattomuudesta. Lisäksi vanhemmuutta on usein tutkittu jollakin poikittaistutkimuksen menetelmällä, joka ei välttämättä tavoita vanhemmuudessa päivittäisen arjen keskellä tapahtuvia muutoksia (Passini ym. 2013).

Viime vuosikymmeninä vanhemmuutta on alettu tarkastella arjen lähestymistavasta käsin, johon sisältyy myös päivittäisen arjen näkökulmasta tehty tutkimus (Korvela & Rönkä 2014; Rönkä, Malinen & Lämsä 2009b). Tämän niin kutsutun päivittäisen lähestymistavan kautta on havaittu, että vanhemmat eivät päivittäisessä elämässä aina toimikaan tietyn, vakiintuneen toimintamallin mukaisesti, koska vanhemmuus ei tapahdu tyhjiössä, vaan keskellä muuttuvia tilanteita ja vaihtelevia olosuhteita (mm. Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009; Passini ym. 2013). Päivittäisen lähestymistavan kautta pyritään tavoittamaan vanhemmuudessa päivittäin tapahtuvat muutokset (Rönkä ym. 2009b). Tutkimusmenetelmänä päivittäisessä lähestymistavassa käytetään yleensä erilaisia päiväkirjamenetelmiä (Korvela & Rönkä 2014; Malinen, Rönkä, Lämsä & Tolvanen 2009b).

Vaikka perheen arjen tutkimusta on Suomessa tehty laajemminkin (esim. Korvela 2003; Määttä 1999), päiväkirjamenetelmällä tehty päivittäisen arjen ja vanhemmuuden tutkimus on ollut Suomessa toistaiseksi vähäistä. Jyväskylän yliopistossa toteutettu Paletti-tutkimus (2006–2009), jossa tutkittiin työssäkäyvien pikkulapsiperheiden vanhempia (Malinen ym. 2009b), on oikeastaan ainoita suurempia päiväkirjamenetelmällä tehtyjä vanhemmuuden tutkimuksia Suomessa tähän mennessä. Lisäksi Kaisa Aunola on hyödyntänyt päiväkirjamenetelmää tutkiessaan, miten vanhempien päivittäinen toiminta vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, esimerkiksi psykologisen kontrollin käyttö, vaikuttaa lapsen

tunnemaailmaan (ks. Aunola, Tolvanen, Viljaranta & Nurmi 2013), ja mitkä vanhemman persoonallisuuteen ja päivittäisiin tapahtumiin liittyvät tekijät ovat yhteydessä vanhemman käyttämään psykologiseen kontrolliin (ks. Aunola, Ruusunen, Viljaranta & Nurmi 2015; Aunola, Viljaranta & Tolvanen 2016).

Omassa tutkimuksessani pyrin tutkimaan sitä, millaisena äitien päivittäinen vanhemmuus näyttäytyy, mutta myös sitä, millaisia käsityksiä äideillä on omasta vanhemmuudestaan ja vastaavatko nämä käsitykset heidän päivittäistä toimintaansa vanhempina. Äitien päivittäistä vanhemmuutta tutkittiin tässä tutkimuksessa päiväkirjamenetelmällä ja äitien käsityksiä omasta vanhemmuudestaan kyselylomakkeen avulla.

2 VANHEMMUUSTYYLIT

2.1 Vanhemmuustyyli käsitteenä

Vanhemmuustyyli (*parenting style*) tarkoittaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusilmastoa, joka muodostuu vanhemman lasta koskevista uskomuksista, päämääristä ja asenteista sekä vanhemman ja lapsen välisestä emotionaalista suhteesta (Darling & Steinberg 1993). Vanhemman lasta kohtaan ilmaisemaa käytännön toimintaa kutsutaan kasvatuskäytännöksi (*parenting practice*). Kasvatuskäytäntö on sisällöltään tarkka, lapsen sosialisoinnin kannalta päämäärähakuinen toiminto, jonka kautta vanhempi toteuttaa vanhemman tehtäviään ja vastuutaan. Lapsen koulutehtäviin osallistuminen, lapsen kannustaminen sekä lapsen huonosta käytöksestä seuraavan rangaistuksen antaminen ovat esimerkkejä kasvatuskäytännöistä. (Darling & Steinberg 1993; Kemppainen 2001.) Kasvatuskäytäntö on siis vanhemmuustyyliin sisältyvä, sitä suppeampi ja yksityiskohtaisempi toiminto, kun taas vanhemmuustyyli viittaa toisinaan, tietyntyyppisiin kasvatuskäytäntöihin ja vanhemman yleistyneeseen toimintamalliin (Holden & Miller 1999).

Vanhemmuuden tyylejä ja tapoja on tutkittu 1930-luvulta lähtien (Holden & Miller 1999). Onkin olemassa useampia erilaisia lähestymistapoja vanhemmuuden hahmottamiseen, joista tunnetuimpia ovat Diana Baumrindin (1966, 1991) vanhemmuustyylien typologinen luokittelu sekä Maccoby ja Martinin (1983) Baumrindin teoriaan pohjautuva dimensionaalinen lähestymistapa, jossa vanhemmuutta tarkastellaan sen sisältämien ulottuvuuksien jatkumona. Molemmat jaotukset hahmottavat vanhemmuutta sen sisältämän lämpimyuden ja vaativuuden kautta.

2.2 Lämpimyyden ja vaativuus vanhemmuudessa

Lämpimyydellä tai vastaanottavaisuudella (*responsiveness*) viitataan vanhemman lasta kohtaan osoittamiin positiivisiin tunteisiin, läheisyyteen, lapsen tukemiseen sekä lapsen erityispiirteiden huomioimiseen (Baumrind 1966; Maccoby & Martin 1983).

by & Martin 1983; Metsäpelto & Pulkkinen 2004). Vanhemmuudesta, joka sisältää paljon lämpimyyttä sekä sensitiivisyyttä eli herkkyyttä lapsen tarpeille, käytetään myös nimitystä myönteinen vanhemmuus (*positive parenting*) (mm. Eisenberg ym. 2005; Schofield, Conger & Neppel 2014). Myönteisen vanhemmuuden on havaittu olevan yhteydessä lapsen myönteiseen sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen (Leerkes, Blankson & O'Brien 2009).

Vaativuudella tai kontrolloivuudella (*demandingness*) tarkoitetaan lapsen toimintaa ja käyttäytymistä koskevien rajojen asettamista ja valvomista (Baumrind 1966; Maccoby & Martin 1983; Metsäpelto & Pulkkinen 2004). Vaativuus voidaan jakaa behavioraaliseen eli johdonmukaiseen kontrolliin, jolle on tyypillistä lapsen ulkoisen käytöksen rajoittaminen johdonmukaisesti lapsen kehitysvaiheen edellyttämällä tavalla, sekä psykologiseen eli rajoittavaan kontrolliin, jossa vanhempi pyrkii tunkeilevalla tavalla hallitsemaan ja kontrolloimaan myös lapsen sisäistä maailmaa (Barber 1996; Stewart & Bond 2002). On tutkittu, että johdonmukainen kontrolli tukee lapsen kehitystä hyvän itsetunnon omaavaksi ja vastuulliseksi aikuiseksi (Baumrind 1967). Psykologisen kontrollin on puolestaan havaittu olevan yhteydessä lapsen negatiivisiin tunteisiin, ahdistuneisuuteen ja lisääntyneisiin masennusoireisiin (Aunola ym. 2013; Barber 1996).

Baumrind (1966, 1991) luokittelee vanhemmuuden autoritaariseen, auktoritatiiviseen ja sallivaan vanhemmuustyyliin sen mukaan, missä määrin vanhemmuudessa ilmenee lämpimyyttä ja vaativuutta. *Autoritaarinen vanhemmuus* sisältää paljon vaativuutta ja vähän lämpimyyttä (Maccoby & Martin 1983). Autoritaarinen vanhempi vaatii lapselta tottelevaisuutta, asettaa lapselle tiukoja rajoja eikä neuvottele tai keskustele niistä lapsen kanssa. Autoritaarisessa vanhemmuudessa vanhemman näkökulma on ensisijainen lapsen näkökulmaan nähden (Baumrind 1966, 1991.)

Autoritaarisella vanhemmuustyyllillä on havaittu olevan yhteys muun muassa lapsen heikompaan itsetuntoon, käyttäytymisongelmiin ja vetäytyvyyteen sosiaalisissa suhteissa (Aunola & Nurmi 2005; Demo & Cox 2000; Heller, Baker, Henker & Hinshaw 1996). Autoritaarinen vanhemmuustyyli on tutkimusten mukaan yleisempää heikommin koulutetuilla vanhemmilla (Aunola,

Nurmi, Onatsu-Arvilommi & Pulkkinen 1999). Myös vanhemman neuroottisuudella ja keskimääräistä heikommalla parisuhteen laadulla on havaittu olevan yhteys autoritaariseen vanhemmuuteen (Metsäpelto 2003; Metsäpelto & Pulkkinen 2004).

Vanhemmuuteen vaikuttavat myös lapsen yksilölliset piirteet kuten lapsen temperamentti (Belsky 1984). Esimerkiksi lapsen vaativa temperamentti saattaa olla välillisesti yhteydessä autoritaariseen vanhemmuuteen (Belsky 1984), sillä se mahdollisesti ennustaa suurempaa määrää päivittäisiä "hässäköitä" (*parenting daily hassles*), joilla tarkoitetaan vanhemmuuden päivittäisiä haastavia hetkiä kuten sisarusten välisten riitojen selvittelyä tai lasten sotkujen siivoamista (Kivijärvi ym. 2009). Vanhemmuuden päivittäiset hässäkökät puolestaan voivat lisätä vanhemmuuden stressiä, jonka on havaittu olevan yhteydessä autoritaariseen kasvatustyyliin (Anthony ym. 2005; Kivijärvi ym. 2009). Kuczynski (2002) korostaakin, että vanhemmuudessa on yksisuuntaisen vanhempilapsivaikutussuhteen sijaan kysymys kaksisuuntaisesta vuorovaikutussuhteesta, jossa myös lapsi vaikuttaa vanhempaan.

Auktoritatiivinen vanhemmuus sisältää sekä paljon vaatavuutta että paljon lämpimyyttä (Baumrind 1966, 1991; Maccoby & Martin 1983). Vanhemmat asettavat lapselle rajoja johdonmukaisesti ja lapsen kehitystason huomioiden, mutta osoittavat lapselle myös lämpimyyttä ja ymmärrystä. He keskustelevat ja neuvottelevat lapsen kanssa sekä perustelevat tälle omaa toimintaansa. Auktoritatiiviset vanhemmat uskaltavat pitää kiinni aikuisen näkökulmastaan, mutta huomioivat myös lapsen näkökulman ja erityispiirteet. (Baumrind 1966; Maccoby & Martin 1983; Metsäpelto & Pulkkinen 2004.)

Auktoritatiivisen vanhemmuustyylin on havaittu tukevan lapsen kehitystä parhaiten: tutkimukset ovat osoittaneet sillä olevan yhteyden muun muassa lapsen hyvään itsetuntoon, vahvoihin sosiaalisiin taitoihin sekä hyvään kouluosoitukseen (Aunola 2001; Baumrind 1966, 1967; Onatsu-Arvilommi, Nurmi & Aunola 1998). Vanhempien osalta auktoritatiivisen vanhemmuustyylin on niin ikään havaittu olevan yhteydessä vanhemman hyvään itsetuntoon, toimiviin selviytymisstrategioihin sekä korkeaan koulutukseen (Aunola ym.

1999; Aunola, Vanhatalo & Sethi 2001). Esimerkiksi Paletti-tutkimukseen osallistuneista suomalaisista vanhemmista suurin osa edusti auktoritatiivista vanhemmuustyyliä (Kivijärvi ym. 2009).

Sallivassa vanhemmuudessa vanhempi osoittaa lasta kohtaan paljon lämpimyyttä mutta vain vähän vaativuutta. Vanhempi kohtaa lapsen impulssit myönnyttellen, saattaa neuvotella lapsen kanssa kasvatuksessa käytettävistä menettelytavoista ja välttää rangaistusten käyttämistä. (Baumrind 1966.) Maccoby ja Martin (1983) jakavat sallivan vanhemmuustyylin vielä kahdeksi eri tyyliksi, joista toinen on edellä kuvattu hemmottelleva vanhemmuus, ja toinen puolestaan laiminlyövä vanhemmuus, joka ei sisällä lämpimyyttä eikä vaativuutta. Laiminlyövä vanhempi ei ohjaa, tue tai kannusta lasta, ja hän saattaa myös aktiivisesti torjua tai muuten laiminlyödä kasvatusvastuutaan. (Baumrind 1991; Maccoby & Martin 1983.)

Autoritaarisen vanhemmuustyylin tavoin myöskään salliva vanhemmuustyyli ei tue lapsen kehitystä yhtä hyvin kuin auktoritatiivinen vanhemmuustyyli (Baumrind 1967, 1991; Onatsu-Arviolommi ym. 1998). Vanhempien osalta salliva vanhemmuustyyli on tutkimusten mukaan yhteydessä vanhemman neuroottisuuteen, keskimääräistä heikompaan parisuhteen laatuun ja vanhemman kokemaan stressiin (Kivijärvi ym. 2009; Metsäpelto 2003; Metsäpelto & Pulkkinen 2004).

2.3 Äitien auktoritatiivinen vanhemmuus

Tutkimusten mukaan äitien ja isien vanhemmuus eroaa joiltakin osin vielä nykyisinkin. Vaikuttaa siltä, että äidit kantavat edelleen päävastuun kodista ja arjen pyörittämisestä, vastaavat lasten konkreettisesta huolenpidosta sekä viettävät lasten kanssa enemmän aikaa kuin isät (Katvala 2001; Malinen & Rönkä 2009). Äidin ja lasten suhde myös on yleensä emotionaalisesti läheisempi kuin isän ja lasten suhde. Äiti saatetaankin edelleen kokea ikään kuin ensisijaisena ja "vastuullisempänä" vanhempana ja isä etäisempänä auktoriteettihahmona (Katvala, 2001; Metsäpelto & Pulkkinen 2004.) On kuitenkin tärkeää muistaa,

että äitien ja isien kasvatustavoissa esiintyy aina yksilöllistä vaihtelua (Korhonen 1999) eivätkä käsitykset äidin ja isän erilaisista ”kyvyistä” vanhempina enää eläkään niin vahvoina kuin aiemmin (Katvala 2001).

Auktoritatiivisen vanhemmuuden on kuitenkin havaittu yleisesti ottaen olevan tyypillisempää naisille kuin miehille (Aunola ym. 1999; Aunola ym. 2001; Campbell & Gilmore 2007; Metsäpelto & Pulkkinen 2004). Myös äitiyteen liittyvistä uskomuksista on tunnistettavissa kuvaus äidistä, joka osaa ”taiteilla lempeän ja lujan kasvatuksen välimaastossa: hän rakastaa mutta samalla kurittaa” (Katvala 2001, 92). Äidiltä siis odotetaan sekä lämpimyyttä että vaativuutta eli auktoritatiivisen vanhemmuuden ulottuvuuksia.

Kaikkien auktoritatiivisten äitien vanhemmuus ei kuitenkaan ole samanaista, vaan on tutkittu, että äidit eroavat toisistaan auktoritatiivisen vanhemmuustyylin suhteen. Muun muassa Korhonen (1994) ja Hoikkala (1993) ovat tutkineet suomalaisten äitien vanhemmuutta ja tyypitelleet tutkimustensa pohjalta erilaisia äitityyppejä. Korhosen äitityypeistä lähimpänä auktoritatiivista vanhemmuutta ovat tietoiset kasvattajat ja yksilöllisyyttä korostavat äidit, Hoikkalan äitityypeistä taas valmentajamallia ja yhdessäolomallia edustavat äidit.

Tietoisille kasvattajille ja ”valmentajaäideille” on ominaista johdonmukainen vuorovaikutus lapsen kanssa ja selkeiden rajojen asettaminen lapselle. Tällaiset äidit asettavat lapsilleen odotuksia, mutta myös tukevat lapsia näiden odotusten täyttämässä. Sekä tietoisien kasvattajien että valmentajaäitien tavoitteena on valmentaa lasta aikuisuutta varten. Yksilöllisyyttä ja yhdessäoloa korostaville äideille taas on tyypillistä tasavertainen suhde lapseen sekä lapsen yksilöllisyyden, lapsen kanssa vietetyn yhteisen ajan ja lapsen kanssa käytävien keskustelujen arvostaminen. Joitakin kasvatustavoitteitakin saatetaan asettaa, mutta ne eivät välttämättä ole yhtä selkeitä kuin tietoisien kasvattajien ja valmentajaäitien tavoitteet tai jokin muu asia, kuten lapsen yksilöllisyyden huomiointi tai lapsen kanssa vietetty aika, on ensisijaista tiukkoihin kasvatustavoitteisiin nähden. (Hoikkala 1993; Korhonen 1994.)

Kaikkien neljän edellä mainitun äitityypin vanhemmuudesta on löydettävissä auktoritatiiviselle vanhemmuudelle tyypillisiä piirteitä. Kuitenkin tietoisien kasvattajien ja valmentajaäitien vanhemmuus sisältää enemmän vaativuutta ja autoritaarisen vanhemmuuden piirteitä kuin yksilöllisyyttä ja yhdessäoloa korostavien äitien vanhemmuus, jossa korostuu lämpimyys ja johon sisältyy myös sallivan vanhemmuuden piirteitä. Myös Kivijärvi (2007) havaitsi osana Paletti-tutkimusta tehdyssä tutkimuksessaan, että osalla auktoritatiivisista äideistä vanhemmuus sisälsi enemmän autoritaarisuutta kuin toisilla. Kuitenkin myös autoritaarisemmin toimivat auktoritatiiviset äidit osoittivat Kivijärven tutkimuksessa lapsiaan kohtaan yhtä paljon lämpimyyttä kuin muutkin auktoritatiiviset äidit.

3 PÄIVITTÄISEN VANHEMMUUDEN TUTKIMUS

On mielenkiintoista, että aiemmin suhteellisen pysyviksi mielletyt vanhemmuustyylit (mm. Holden & Miller, 1999) ovat nykytiedon valossa yhteydessä päivittäisen elämän vaihteleviin tilanteisiin ja olosuhteisiin (Passini ym. 2013). Vanhemman toiminnan on havaittu olevan yhteydessä esimerkiksi vanhemman kokemaan työstressiin, päivittäisiin vanhemmuuden ”hässäköihin” sekä lapsen huonon käytöksen laatuun (Passini ym. 2013; Repetti & Wood 1997). Äidin reaktio esimerkiksi lapsen tottelemattomuuteen voi vaihdella lapsen varsinaisen toiminnan lisäksi sen mukaan, millainen äidin oma tunnetila on kyseisellä hetkellä (Aunola ym. 2016; Passini ym. 2013). Muun muassa Passinin ym. (2013) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin vanhempien päivittäin toteuttamaa kurinpi-toa, havaittiin, että vanhempien autoritaarisen ja sallivan kasvatusotteen välillä tapahtui enemmän vaihtelua yksittäisen vanhemman oman toiminnan sisällä kuin vanhempien välillä.

Päivittäisten tapahtumien vaikutuksia vanhemmuuteen on pyritty tutki-maan päivittäisestä lähestymistavasta käsin. Päivittäisen lähestymistavan ta-voitteena on tarkastella sitä, millaisena tutkittava ilmiö näyttäytyy dynaamisen päivittäisen elämän keskellä (Malinen ym. 2009b; Rönkä ym. 2009b). Päivittäi-seen lähestymistapaan perustuvassa tutkimuksessa hyödynnetään usein päivä-kirjamenetelmää. Se tavoittaa päivittäisen perhe-elämän (*daily family life*) rosoi-suuden, dynaamisuuden ja konkreettiset tilanteet paremmin kuin esimerkiksi jokin poikittaistutkimuksen menetelmä, kuten kyselylomake tai haastattelu, jotka saattavat tuottaa todellisuutta ihanteellisemmän kuvan vanhempien toi-minnasta. (Almeida, Wethington & Chandler 1999; Bolger, Davis & Rafaeli 2003; Daly 2003; Malinen ym. 2009b; Passini ym. 2013; Perrez, Schoebi & Wil-helm 2000; Rönkä ym. 2009b.) Päiväkirjamenetelmän vahvuutena voidaan pitää myös sitä, että sen ei ole havaittu juurikaan häiritsevän perheiden arkea tai vai-kuttavan siihen (Malinen ym. 2009a; Malinen ym. 2009b; Merrilees, Goeke-Morey & Cummings 2008), mikä lisää kyseisellä menetelmällä saatujen tulosten luotettavuutta.

Päiväkirjamenetelmässä tutkittavat itse raportoivat päivittäin ”arkeen liittyvistä keskeisistä asioista: mitä he tekevät ja kenen kanssa, millaista on vuorovaikutus ja mitä tunteita heillä on pinnassa”. Tällä tavoin arjen rytmeistä, haastavista hetkistä ja huippukohdista pyritään saamaan mahdollisimman aito kuva. (Malinen ym. 2009b, 22.) Päiväkirjamenetelmän vahvuutena on, että tapahtuman ja siitä kertomisen väliin jää suhteellisen lyhyt aika, mikä vähentää unohtamisen, väärin muistamisen sekä sosiaalisen suotavuuden mukaisesti vastaamisen riskiä (Almeida ym. 1999; Bolger ym. 2003; Perrez ym. 2000; Rönkä ym. 2009b; Malinen ym. 2009b). Päiväkirjamenetelmän lyhyet mittausvälit mahdollistavat myös väliin tulevien muuttujien tunnistamisen ja kontrolloimisen helpommin kuin esimerkiksi pitkittäistutkimuksissa (Almeida ym. 1999). Toisaalta päiväkirjalle tyypillinen samojen ilmiöiden ajallisesti lähekkäinen, toistuva tarkasteleminen tuo mukanaan myös haasteita. Vastaajat saattavat kuormittua liikaa, jos vastaukset on tiheästi tai pidemmän jakson ajan. Tämä puolestaan voi kasvattaa puuttuvien tietojen määrää tai aiheuttaa sen, että vastaajat keskeyttävät tutkimuksen. Toistomittausaineiston tilastollisen analysoinnin haasteena on mittausten välinen riippuvuus, jonka huomioiminen edellyttää erityisiä analysointimenetelmiä. (Bolger ym. 2003; Malinen ym. 2009a.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaista tutkimukseen osallistuneiden äitien vanhemmuus on heidän omien käsitystensä perusteella sekä millaisena se näyttäytyy päivittäisessä elämässä. Äitien vanhemmuutta tutkittiin kolmen tutkimuskysymyksen kautta, jotka olivat:

1. Millaisia vanhemmuustyyplejä äidit edustavat, miten heidän vanhemmuutensa ilmenee päivittäin sekä vastaavatko äitien käsitykset heidän päivittäistä toimintaansa vanhempina?
2. Esiintyykö äitien päivittäisessä vanhemmuudessa vaihtelevuutta?
3. Onko äitien päivittäisestä vanhemmuudesta löydettävissä yksilöllisiä, toistuvia teemoja ja jos on, mitä ne ovat, ja vastaavatko äitien käsitykset omasta vanhemmuudestaan näitä teemoja?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistui yhdeksän päijäthämäläistä äitiä, joista seitsemän vastasi päiväkirjakysymysten lisäksi kyselylomakkeeseen. Äitien taustatiedot löytyvät taulukosta 1.

TAULUKKO 1. Äitien taustatiedot

	Äidit <i>n</i> = 9
Ikä	
26–29	3
30–33	2
34–37	4
Koulutus	
Keskiasteen tutkinto	2
Alempi kk-/amk-tutkinto	3
Ylempi kk-tutkinto	2
Puuttuva tieto	2
Työtilanne	
Kotiäiti	5
Osa-aikatyö	3
Kokoaikatyö	1
Perhemuoto	
Äiti, puoliso ja lapset	8
Äiti ja lapset	1

Kahdeksan tutkimukseen osallistuneista äideistä tavoitettiin pienehköllä paikakunnalla toimivan perhekerhotoiminnan kautta. Myös yhdeksäs tutkimukseen osallistunut äiti oli aiemmin ollut mukana samaisen perhekerhon toiminnassa. Äidit olivat iältään 26–37-vuotiaita ja heillä oli 2–5 lasta. Tutkimuksessa äidit raportoivat vanhemmuudestaan 2–10-vuotiaisiin lapsiin. Alun perin niiden lasten ikäraajaksi, joista äidit raportoivat päiväkirjaan, asetettiin 2–12 vuotta

eli tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin sekä vauvaikäiset että murrosikäiset lapset. Tällä tavoin pyrittiin vähentämään väliin tulevien muuttujien, tässä tapauksessa lasten iän, vaikutuksia tutkittaessa äitien vanhemmuustyylejä ja vanhempana toimimista päivittäisessä arjessa. Äideillä ei kuitenkaan tutkimushetkellä ollut 11–12-vuotiaita lapsia, joten lasten ikähaarukaksi muodostui 2–10 vuotta. Tämän ikäisiä lapsia oli yhteensä 19: 12 poikaa ja 7 tyttöä. Tutkimuksen ulkopuolelle jäi yhteensä viisi alle 2-vuotiasta lasta, joista kaikki olivat eri perheistä.

Äitien koulutustausta vaihteli keskiasteen tutkinnosta ylempään korkeakoulututkintoon. Neljä äitiä toimi tutkimuksen toteuttamisen hetkellä kotiäiteinä, kaksi ilmoitti olevansa osa-aikatyössä ja yksi kokoaikatyössä. Kahden kyselylomakkeeseen vastaamattoman äidin kohdalta erikseen kysytyt tiedot koulutustaustasta sekä työtilanteesta jäi puuttumaan, mutta päiväkirjavastausten perusteella ilmeni, että toinen heistä toimi kotiäitinä ja toinen oli osa-aikatyössä. Kahdeksaan tutkimukseen osallistuneeseen perheeseen kuuluivat äiti, äidin puoliso ja lapset, yhteen äiti ja lapset. Äideiltä ei erikseen kysyty, oliko äidin puoliso myös lasten biologinen isä, mutta päiväkirjavastauksista selvisi, että ainakin viidessä perheessä äidin puoliso oli myös lasten isä. Näin oli todennäköisesti useammassakin perheessä, mutta tämä ei selvinnyt päiväkirjoista varmasti.

5.2 Aineiston keruu

5.2.1 Päiväkirja

Tutkimuksen aineisto kerättiin päiväkirjamenetelmällä ja kyselylomakkeella. Päiväkirjamenetelmällä tutkittiin äitien päivittäistä vanhemmuutta. Tässä tutkimuksessa käytettiin paperipäiväkirjaa, joka mahdollistaa useat avokysymykset, joiden kautta voidaan kerätä syvällistä tietoa vastaajien kokemuksista (Malinen ym. 2009a; Patton 2002). Paperipäiväkirja ei myöskään vaadi vastaajilta erityistä teknistä osaamista toisin kuin esimerkiksi kännykköpäiväkirja, joten osallistuminen on helppoa teknisen osaamisen tasosta ja käytössä olevista laitteista riippumatta. Lisäksi paperipäiväkirja saatetaan kokea sen perinteisen

muodon takia kännykköpäiväkirjaa selkeämmäksi. Paperipäiväkirjan käyttö tutkimusmenetelmänä ei myöskään vaadi tutkijalta rahallista panostusta. Paperipäiväkirjan heikkoutena on vastausajan kontrolloinnin vaikeus sekä se, että vastaukset täytyy siirtää alkuperäisestä päiväkirjasta manuaalisesti jatkokäsittelyyn tietokoneelle, mikä vie aikaa ja sisältää inhimillisten virheiden mahdollisuuden. (Malinen ym. 2009a.)

Päiväkirjan avoimet kysymykset muodostettiin vanhemmuustyylejä koskevan teoreettisen tiedon pohjalta (mm. Baumrind 1966, 1991; Maccoby & Martin 1983; Metsäpelto & Pulkkinen 2004). Lisäksi päiväkirjassa hyödynnettiin Paletti-tutkimuksen (mm. Malinen ym. 2009b) päiväkirjakysymyksiin pohjautuvia kysymyksiä. Päiväkirjan sisältämän mittarin väittämät perustuivat Karjalaisen ja Kääriäisen (2012) pro gradu -tutkielmassaan käyttämän kyselylomakkeen tarkistuslistakysymyksiin, joita muokattiin hieman. Karjalaisen ja Kääriäisen käyttämät tarkistuslistakysymykset oli muodostettu Sandersin (2008) luoman myönteisen vanhemmuuden osa-alueita ja taitoja koskevan jaottelun pohjalta (Karjalainen & Kääriäinen 2012). Vaikka Sandersin jaotteluun pohjautuvat tarkistuslistakysymykset on alun perin kehitetty myönteisen vanhemmuuden tutkimusta varten, niitä voidaan hyödyntää myös päivittäisen ja auktoritatiivisen vanhemmuuden tutkimuksessa.

Tässä tutkimuksessa äidit vastasivat kahdeksaan päiväkirjakysymykseen kerran päivässä klo 19–22 välillä yhden viikon (7 päivää) ajan. Käytännössä äidit vastasivat päiväkirjaan 4–7 päivänä. Vastausajankohtaa pyrittiin kontrolloimaan lähettämällä tutkittaville muistutustekstiviesti vastausajan alkaessa. Lisäksi tutkittavia oli ennen tutkimuksen alkamista ohjeistettu vastaamaan päiväkirjaan aina tiettyinä ajankohtana ja jättämään kyseinen päivä tyhjäksi, jos päiväkirjaan ei ollut mahdollista vastata annettuna vastausaikana.

Päiväkirja sisälsi seitsemän avointa kysymystä (esim. "Jos lapsesi oli tänään jossakin vaiheessa surullinen, miten toimit tilanteessa?"; "Kuvaa tältä päivältä hetki tai tilanne, jolloin koit onnistumista vanhempana") sekä mittarin, joka koostui 28 väittämästä, joista jokaiseen vastattiin "kyllä" tai "ei" (esim. "Kehuin ja kannustin lastani"; "Koin väsymystä vanhempana toimimisessa ja

arkirutiineista selviytymisessä”). Päiväkirjan kysymykset koskivat pääasiassa äidin toimintaa vanhempana erilaisissa käytännön tilanteissa kyseisenä päivänä. Osa kysymyksistä ja väittämistä koski päivittäistä perhe-elämää laajemmin tai äidin tunteita ja kokemuksia. Kaikkia päiväkirjan mittarin väittämiä ei käytetty tässä tutkimuksessa, vaan osa niistä rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle tutkimustehtävän tarkentuessa. Tutkimuksessa käytetyt päiväkirjan kysymykset ja mittarin väittämät löytyvät liitteestä 1. Ensimmäisenä tutkimuspäivänä äidit vastasivat varsinaisten päiväkirjakysymysten lisäksi muutamaa taustatietoja kartoittavaan kysymykseen, jotka koskivat äidin ja lasten ikää, lasten määrää ja sukupuolta sekä perhemuotoa.

5.2.2 Kyselylomake

Kyselylomake toimitettiin tutkittaville tutkimuksen lopuksi, kun päiväkirjan täyttämistä oli kulunut noin viikko. Kyselylomakkeella pyrittiin tutkimaan äitien käsityksiä omasta vanhemmuudestaan. Kyselylomake onkin toimiva tutkimusmenetelmä nimenomaan tutkittavien omien käsitysten kartoittamiseen (Gall, Gall & Borg 2007). Kyselylomakkeen heikkoutena puolestaan on, että se ei tavoita päivittäisen elämän dynaamisuutta (Almeida ym. 1999). Tutkittavien saattaa myös olla vaikeaa arvioida itseään totuudenmukaisesti, ja he saattavat antaa omasta toiminnastaan todellisuutta ihanteellisemmän kuvan pyrkiessään vastaamaan sosiaalisen suotavuuden mukaisesti (Malinen ym. 2009a).

Kyselylomakkeen sisältämät kysymykset olivat osin samoja kuin päiväkirjan kysymykset, mutta äitejä ohjeistettiin nyt vastaamaan niihin siitä näkökulmasta, miten he useimmiten ajattelivat toimivansa vanhempina. Lisäksi kyselylomake sisälsi muutamia uusia kysymyksiä, joita päiväkirja ei sisältänyt (esim. ”Miten omin sanoin kuvailisit itseäsi vanhempana?”; ”Tilanteet vaihtelevat, mutta jos sinun pitäisi valita, kumpaa seuraavista pidät tärkeämpänä: että lapsi tottelee vai että lapsi tulee ymmärretyksi?”). Nämä uudet kysymykset oli laadittu auktoritatiivista vanhemmuutta ja vanhemmuuden tutkimusta käsittelevän teoreettisen tiedon pohjalta (mm. Baumrind 1966, 1991; Maccoby & Martin 1983, Metsäpelto & Pulkkinen 2004). Kyselylomake sisälsi yhteensä yhdeksän kysy-

mystä, joista seitsemän oli avoimia, yksi puolistrukturoitu ja yksi päiväkirjan mittaria vastaava mittari väittämiseen sillä erotuksella, että kyselylomakkeessa äidit vastasivat mittarin väittämiin viisiportaisella asteikolla ("aina", "hyvin usein", "puolet ajasta", "silloin tällöin", "hyvin harvoin"). Myöskään kyselylomakkeesta ei tässä tutkimuksessa hyödynnetty kaikkia kysymyksiä ja väittämiä, vaan osa niistä rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle tutkimustehtävän tarkentuessa. Tässä tutkimuksessa käytetyt kyselylomakkeen kysymykset löytyvät liitteestä 2. Lisäksi äitejä pyydettiin kyselylomakkeessa vastaamaan vielä muutamaa taustatietoa kartoittavaan kysymykseen koskien muun muassa äidin koulutustaustaa ja työtilannetta.

5.3 Aineiston analyysi

5.3.1 Kyselylomake

Tämä tutkimus oli pääosin laadullinen tutkimus, joka sisälsi tapaustutkimuksen piirteitä. Tapaustutkimuksella tarkoitetaan tiettyä tapausta, esimerkiksi ryhmää, koskevaa yksityiskohtaista tutkimusta, joka tuottaa syvällistä tietoa kyseisestä tapauksesta, mutta jonka tulokset eivät ole yleistettävissä (Eriksson & Koistinen 2014). Tutkimus ei kuitenkaan ollut pelkästään laadullinen, vaan aineiston analyysissä yhdistettiin ja sovellettiin laadullista ja määrällistä tarkastelutapaa. Kyselylomakeaineisto analysoitiin laadullisin menetelmin numeerisella tapaustarkastelulla täydentäen. Avointen kysymysten osalta äitien vastaukset luettiin ensin huolellisesti läpi ja tiivistettiin laadullisen sisällönanalyysin avulla siten, että tutkimusaiheen kannalta oleellinen informaatio säilyi (Tuomi & Sarajärvi 2009). Tämän jälkeen analysointia jatkettiin teemoittelun avulla (ks. Eskola & Suoranta 1998) eli äitien tiivistetyistä vastauksista etsittiin teoriaohjaavasti auktoritatiivisen vanhemmuuden kahteen perusulottuvuuteen, lämpimyteen ja vaativuuteen, liittyviä teemoja. Näitä teemoja etsittiin kolmesta avokysymyksestä ("Kun lapsesi on surullinen, miten useimmiten toimit tilanteessa?" (lämpimyys); "Kun lapsesi kiukuttelee tai rikkoo asettamiasi sääntöjä vastaan, miten

useimmiten toimit tilanteessa?” (vaativuus); ”Miten omin sanoin kuvailisit itseäsi vanhempana?”).

Vanhemmuuden lämpimyyttä ja vaativuutta tutkittiin lisäksi kyselyn sisältämän mittarin avulla. 28 väittämää sisältävästä mittarista valittiin vanhemmuustyylin identifiointia varten osin aiemman tutkimustiedon pohjalta (mm. Baumrind 1966, 1991; Maccoby & Martin 1983) ja osin aineistolähtöisesti 6 väittämää, joista 4 väittämää mittasi lämpimyyttä (esim. ”Kehuin ja kannustin lastani”; ”Osoitin lapselleni kiintymystä tai hellyyttä”) ja 2 väittämää vaativuutta (”Puutuin lapsen ei-toivottuun käytökseen”; ”Valvoin, että lapsi noudattaa sopiamme sääntöjä”). Koska tutkimukseen osallistuneissa perheissä oli monikäisiä lapsia, vanhemmuustyyliä mittaavien väittämien joukosta rajattiin pois sellaiset väittämät, jotka saattoivat osittain mitata vanhemmuustyyliäkin, mutta joiden kohdalla äidin toimintaan vaikutti ensisijaisesti esimerkiksi lapsen ikä (esim. ”Annoin lapselleni tehtäväksi jonkin askareen, esim. kotityön”; ”Leikin lapseni kanssa”).

Äitien mittarivastausten analysoinnissa käytettiin apuna numeerista tapustarkastelua. Analysointivaiheessa alun perin viisiportainen vastausasteikko (”aina”, ”hyvin usein”, ”puolet ajasta”, ”silloin tällöin”, ”hyvin harvoin”) muunnettiin kolmiportaiseksi (”aina/hyvin usein”, ”puolet ajasta”, ”silloin tällöin/hyvin harvoin”) eli osa vaihtoehtoista yhdistettiin. Jos äiti vastasi sekä lämpimyyttä että vaativuutta mittaaviin väittämiin useimmin vaihtoehdon ”aina/hyvin usein”, äidin vanhemmuustyylin katsottiin mittarin perusteella olevan auktoritatiivinen.

Sen lisäksi, että tutkimuksessa haluttiin selvittää, edustivatko äidit auktoritatiivista vanhemmuustyyliä, haluttiin myös tutkia, löytyykö auktoritatiivisessa vanhemmuudessa hienojakoisempia aste-eroja. Tätä niin kutsuttua ”tarkempaa” vanhemmuustyyliä tutkittiin tarkastelemalla vaativuuden ulottuvuutta äitien vanhemmuudessa, koska myöskään tässä tutkimuksessa lämpimyyden ulottuvuus ei erotellut äitejä (ks. Kivijärvi 2007). Vaativuuden ulottuvuutta tarkasteltiin kyselylomakkeen rajojen koettelemista koskevan avokysymyksen sekä lapsen tottelevaisuuden/ymmärretyksi tulemisen tärkeyttä koskevan puoli-

strukturoidun kysymyksen avulla. Kyselylomakkeen mittarin vaativuutta mittaavat väittämät eivät erotelleet äitejä.

Rajojen koettelemista koskevan kysymyksen vastauksista tutkittiin, löytyikö niistä joidenkin äitien kohdalla vahvempaan vaativuuden ulottuvuuteen viittaavia mainintoja kuin toisten. Tähän liittyen äitien vastauksista päädyttiin osin teorialähtöisestä (ks. Baumrind 1966; Robinson, Mandlco, Olsen & Hart 1995) ja osin aineistolähtöisesti etsimään mainintoja äidin lapselle asettamista konkreettisista seurauksista ja rangaistuksista (esim. pelikielto, luvattun asian menetyks, tietyn tavaran pois ottaminen, aresti), koska muunlaiset vaativuutta koskevat maininnat eivät erotelleet äitejä. Puolistrukturoidun kysymyksen kohdalla äidin vanhemmuuden tulkittiin sisältävän vahvemman vaativuuden ulottuvuuden, jos äiti vastasi pitävänsä tärkeämpänä lapsen tottelevaisuutta kuin ymmärretyksi tulemisesta. Vahvemman vaativuuden ulottuvuuden tulkittiin viittaavan korkeampaan autoritaarisuuteen äidin vanhemmuudessa. Jos kummassakaan edellä mainituista kysymyksistä ei korostunut vaativuuden ulottuvuus (äiti ei asettanut lapselle konkreettisia seurauksia tai rangaistuksia ja piti tärkeämpänä lapsen ymmärretyksi tulemisesta), äidin vanhemmuuden ei katsottu sisältävän piirteitä autoritaarisesta kasvatuksesta.

Vanhemmuustyylien identifioinnin lisäksi kyselylomakkeen avulla tarkasteltiin äitien vanhemmuuden yksilöllisiä teemoja. Yksilöllisiä teemoja tutkittiin pääasiassa äitien onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksia koskevien avointen kysymysten avulla, mutta myös muita kyselylomakkeen kysymyksiä tarkastelemalla. Äitien vastaukset tiivistettiin sisällönanalyysia käyttäen (ks. Tuomi & Sarajarvi 2009). Tämän jälkeen äitien vastaukset analysoitiin teemoittelun avulla (ks. Eskola & Suoranta 1998). Yksittäisten äitien vastauksista tutkittiin, oliko äidin vastauksista löydettävissä yhteneväistä teemaa eli esiintyikö onnistumista ja epäonnistumista koskevissa kysymyksissä tai muissa kyselylomakkeen kysymyksissä jokin toistuva teema. Äitien yksilöllisten teemojen hahmottamiseksi yksittäisten äitien vastauksista löydettyjä teemoja verrattiin toisiinsa tavoitteena selvittää, erosivatko ne toisistaan vai toistuiko useamman äidin vastauksissa sama teema.

5.3.2 Päiväkirja

Päiväkirja-aineisto analysoitiin laadullisin menetelmin kvantitatiivisella analyysillä täydentäen (ks. Eskola & Suoranta 1998). Avointen kysymysten osalta päiväkirja-aineiston analyysi aloitettiin lukemalla äitien vastauksia useaan kertaan huolellisesti läpi kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Tämän jälkeen jokaisesta päiväkirjan avoimesta kysymyksestä muodostettiin matriisi, joka sisälsi kaikkien äitien vastaukset kyseiseen kysymykseen sisällönanalyysin (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009) avulla tiivistettyinä. Tällä tavoin äitien vastausten sisältämä informaatio saatiin helpommin käsiteltävään muotoon ja vastauksia oli selkeämpää verrata toisiinsa.

Tämän jälkeen aineiston analysoinnissa käytettiin apuna teemoittelua eli äitien tiivistetyistä vastauksista etsittiin osin teoriaohjaavasti ja osin aineistolähtöisesti eli niin sanotun abduktiivisen päättelyn avulla auktoritatiivisuuteen sekä vanhemmuuteen yleisemminkin liittyviä teemoja (Eskola & Suoranta 1998; Tuomi & Sarajärvi 2009). Avointen kysymysten analysoinnissa käytettiin apuna myös kvantitatiivista analyysiä eli äitien vastauksista laskettiin tiettyä teemaa koskevat maininnat (Eskola & Suoranta 1998). Tällä tavoin pyrittiin selvittämään, millaisia toimintatapoja äidit käyttivät useimmin. Esimerkki osasta matriisia löytyy liitteestä 3.

Vanhemmuustyylit. Äitien vanhemmuuden lämpimyyttä ja vaativuutta tutkittiin erityisesti kahden avokysymyksen avulla: ”Jos lapsesi oli tänään josakin vaiheessa surullinen, miten toimit tilanteessa?” (lämpimyyks); ”Jos lapsesi kiukutteli tai rikkoi asettamiasi sääntöjä vastaan tänään, miten toimit tilanteessa?” (vaativuus). Äitien päivittäisen vanhemmuuden auktoritatiivisuutta tutkittiin myös lämpimyyttä ja vaativuutta mittavien väittämien avulla, joiden analysoinnissa käytettiin apuna numeerista tapaustarkastelua. Jos äiti vastasi päiväkirjan lämpimyyttä ja vaativuutta mittaaviin väittämiin useimmin vaihtoehdon ”kyllä”, tämän tulkittiin kertovan auktoritatiivisuudesta päivittäisessä vanhemmuudessa.

Äitien päiväkirjavastauksia verrattiin äitien kyselylomakevastauksiin tarkoituksena tutkia äitien käsitysten ja päivittäisen toiminnan vastaavuutta auk-

toritatiivisuuden osalta. Toisiinsa verrattiin sekä kyselylomakkeen ja päiväkirjan yksittäisiä, toisiaan vastaavia kysymyksiä ja niistä löydettyjä teemoja että kyselylomakkeen ja päiväkirjan perusteella saatuja kokonaiskuvia äidin vanhemmuudesta. Lämpimyyttä ja vaativuutta mittaavista mittarivastauksista tarkasteltiin, vastasivatko äitien vastaukset toisiaan kyselylomakkeen (väittämiin vastattu vaihtoehto ”aina/hyvin usein”) ja päiväkirjan (väittämiin vastattu useimmin vaihtoehto ”kyllä”) välillä.

Hienojakoisempien aste-erojen eli tarkemman vanhemmuustyylin osalta äitien käsitysten ja päivittäisen toiminnan vastaavuutta tutkittiin päiväkirjan rajojen koettelutilanteita koskevan kysymyksen avulla, josta etsittiin kyselylomakkeen analyysiä vastaavalla tavalla mainintoja joko vahvemmassa vaativuuden ulottuvuudesta eli korkeammasta autoritaarisuudesta (äiti asetti lapselle konkreettisia seurauksia tai rangaistuksia) tai kasvatusotteesta, joka ei sisältänyt autoritaarisuuden piirteitä (äiti ei asettanut lapselle konkreettisia seurauksia tai rangaistuksia). Myöskään päiväkirjassa vaativuutta mittaavien mittariväittämien vastaukset eivät erotelleet äitejä, joten niitä ei käytetty tarkemman vanhemmuustyylin tutkimiseen.

Päiväkirjankysymysten avulla tutkittiin lisäksi kahden kyselylomakkeeseen vastaamattoman äidin auktoritatiivisuutta eli vanhemmuuden lämpimyyttä ja vaativuutta. Päiväkirjakysymykset analysoitiin tässä yhteydessä vastaavalla tavalla kuin edellä on kuvattu eli avokysymyksistä etsittiin lämpimyyteen ja vaativuuteen liittyviä teemoja, ja mittarin väittämien analysoinnissa hyödynnettiin numeerista tapaustarkastelua. Kyseisten äitien auktoritatiivisuutta tutkittiin päiväkirjan avokysymysten osalta erityisesti kahden kysymyksen (”Jos lapsesi oli tänään jossakin vaiheessa surullinen, miten toimit tilanteessa?”, lämpimyyks; ”Jos lapsesi kiukutteli tai rikkoi asettamiasi sääntöjä vastaan tänään, miten toimit tilanteessa?”, vaativuus) avulla. Päiväkirjan mittarivastauksista tutkittiin, vastasivatko äidit lämpimyyttä ja vaativuutta mittaaviin väittämiin useimmin vaihtoehdon ”kyllä” eli toimivatko he mittarin perusteella auktoritatiivisesti päivittäisessä vanhemmuudessaan.

Kyselylomakkeeseen vastaamattomien äitien tarkempaa vanhemmuustyyliä tarkasteltiin rajojen koettelutilanteita koskevien päiväkirjavastausten perusteella. Vastauksista tutkittiin, ilmenikö äidin toiminnassa vahvempi vaativuuden ulottuvuus eli piirteitä autoritaarisesta kasvatuksesta (äiti asetti lapselle konkreettisia seurauksia tai rangaistuksia) vai käyttikö äiti kasvatusta, jossa ei ollut piirteitä autoritaarisuudesta (äiti ei asettanut lapselle konkreettisia seurauksia tai rangaistuksia).

Päivittäinen vuorovaikutus. Lisäksi päiväkirjojen perusteella pyrittiin selvittämään, esiintyikö äitien vanhemmuudessa päivittäistä vaihtelua. Äitien vanhemmuudessa esiintyvän vaihtelun tutkimiseksi valittiin neljä mittariväittämää, joita tarkasteltiin numeerisen tapaustarkastelun avulla. Väittämät valittiin osin aiemman tutkimustiedon (mm. Aunola ym. 2016) pohjalta ja osin aineistolähtöisesti tarkastelemalla, mitkä äidin ja lapsen välistä vuorovaikutusta mittaavien väittämien vastaukset vaihtelivat päivittäin johdonmukaisesti äitien päiväkirjoissa. Väittämien kautta tutkittiin äidin lapsen kohdistuvan vuorovaikutuksen myönteisyyttä ja kielteisyyttä kyseisenä päivänä. Vuorovaikutuksen sävyä mittaavat väittämät ja väittämien vastausten tulkinnat löytyvät taulukosta 2.

TAULUKKO 2. Vuorovaikutuksen sävyä mittaavat väittämät vastauksineen

Väittämät	Myönteisestä vuorovaikutuksesta kertova vastausvaihtoehto	Kielteisestä vuorovaikutuksesta kertova vastausvaihtoehto
Korotin ääntäni lapselleni	Ei	Kyllä
Menetin hermoni lapseni kanssa	Ei	Kyllä
Purin väsymystäni tai kielteisiä tunteitani lapseen	Ei	Kyllä
Olin kärsivällinen lapseni kanssa	Kyllä	Ei

Jos äiti vastasi tiettyinä päivinä kolmeen neljästä väittämästä tietystä vuorovaikutuksen sävystä (myönteisestä tai kielteisestä) kertovan vaihtoehdon, päivä tulkittiin äidin vastausten mukaan joko myönteisen vuorovaikutuksen (= ”hyvä päivä”) tai kielteisen vuorovaikutuksen (= ”huono päivä”) päiväksi. Jos äiti vastasi puoleen väittämistä myönteisestä ja puoleen kielteisestä vuorovaikutuksesta kertovan vaihtoehdon, päivä tulkittiin ”normaaliksi päiväksi”.

Esimerkiksi väittämien ”Menetin hermoni lapseni kanssa” ja ”Purin väsymystäni tai kielteisiä tunteitani lapseen” voi nähdä viittaavan myös vanhemmuuden autoritaarisuuteen, koska esimerkiksi lapselle huutaminen voidaan laskea autoritaariseksi kasvatuskäytännöksi (mm. Kivijärvi ym. 2009; Robinson ym. 1995). Kyseisten väittämien kautta ei kuitenkaan päädytty mittaamaan varsinaista autoritaarista vanhemmuustyylä, koska niiden katsottiin tässä yhteydessä kertovan ensisijaisesti päivittäisiin tunteisiin ja tapahtumiin liittyvästä vaihtelusta äidin toiminnassa (ks. Passini ym. 2013; Repetti & Wood 1997).

Yksilölliset vanhemmuuden teemat. Päiväkirja-aineistosta etsittiin lisäksi äitien yksilöllisiä, toistuvia vanhemmuuden teemoja. Yksilöllisiä teemoja etsittiin erityisesti hyviä ja huonoja hetkiä lapsen kanssa sekä vanhempana onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksia koskevista kysymyksistä, mutta myös muista päiväkirjan kysymyksistä. Päiväkirjavastaukset analysoitiin samalla tavalla kuin äitien kyselylomakevastaukset eli sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla (ks. Eskola & Suoranta 1998; Tuomi & Sarajärvi 2009). Yksilöllisiä teemoja tutkittiin tarkastelemalla yksittäisten äitien viikkoja ja etsimällä niistä aineistolähtöisesti kyseiselle äidille tyypillistä, useampana päivänä toistuvaa teemaa eli päiväkirjasta pyrittiin tunnistamaan samasta asiasta kertovat maininnat, jotka nimettiin tietyksi teemaksi. Äitien käsitysten ja päivittäisen toiminnan vastaavuuden tutkimiseksi äitien päiväkirjavastauksia verrattiin lisäksi äitien kyselylomakevastauksiin yksilöllisen teeman osalta.

Teemojen yksilöllisyyden erottamiseksi yksittäisen äidin vastauksista löydettyjä teemoja verrattiin muiden äitien vastauksiin. Mikäli useamman kuin yhden äidin vastauksista löydettiin toisiaan vastaavia tai toisiaan hyvin lähellä

olevia teemoja, kyseisten äitien vanhemmuudessa katsottiin toistuvan saman viikkoteeman. Esimerkiksi ”lasten sanoista välittävän äidin” ja ”tunteiden näyttämistä arvostavan äidin” vanhemmuudessa katsottiin toistuvan lasten tunteiden korostamisen teeman.

5.4 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksen tekemisessä tulee huomioida eettiset kysymykset, jotka koskevat sekä tiedonhankintaa että tiedonkäyttöä (Eskola & Suoranta 1998). Kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet äidit allekirjoittivat ennen tutkimukseen osallistumista suostumuslomakkeen (ks. Eskola & Suoranta 1998). Ennen suostumuslomakkeen allekirjoittamista tutkittavia informoitiin huolellisesti tutkimuksen tarkoituksesta ja heille kerrottiin, mihin tutkimustuloksia käytetään. Tutkittavilla oli oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Tutkittavien anonymiteetti suojattiin (ks. Eskola & Suoranta 1998) kaikissa tutkimuksen vaiheissa säilyttämällä tutkimusaineistoa asianmukaisesti ja poistamalla tunnistettavuuden riskin sisältävä informaatio (esim. nimet) siirrettäessä päiväkirjan ja kyselylomakkeen tietoja jatkokäsittelyyn tietokoneelle. Äitien suoria lainauksia muutettiin siten, että nimien lisäksi niistä poistettiin myös lasten sukupuolta koskevat tiedot (esim. ”tyttö” = ”lapsi”, ”veli” = ”sisarus”) ja muut pienen osallistujamäärän kohdalla tunnistettavuuden riskiä lisäävät tiedot (esim. äidin harrastuksen nimi). Tutkija tunsu osan tutkimukseen osallistuneista henkilöistä entuudestaan, mutta ei ollut heihin nähden sellaisessa asemassa, että sillä olisi ollut riskiä vaikuttaa tutkittavien osallistumisen vapaaehtoisuuteen tai vastauksiin (ks. Eskola & Suoranta 1998). Tutkimuksessa myös käytettiin vain päiväkirjoihin ja kyselylomakkeisiin perustuvaa aineistoa, jota tutkittavat olivat antaneet luvan käyttää tässä tutkimuksessa.

6 TULOKSET

6.1 Auktoritatiivisuus äitien vanhemmuudessa

6.1.1 Äitien vanhemmuustyylit

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä pyrittiin selvittämään, millaisia vanhemmuustyyliä äidit edustivat omien kyselylomakkeessa esittämiensä arvioiden ja päivittäistä toimintaa koskevien päiväkirjavastausten perusteella sekä vastasivatko äitien käsitykset heidän päivittäistä toimintaansa vanhempina. Kaikki seitsemän kyselylomakkeeseen vastannutta äitiä olivat omaa vanhemmuuttaan koskevien arvioidensa perusteella vanhemmuustyyliään auktoritatiivisia eli heidän vanhemmuutensa sisälsi sekä lämpimyyttä että vaativuutta. Kuuden äidin kohdalla kysymyksestä, jossa äitiä pyydettiin omin sanoin kuvailemaan itseään vanhempina, oli selkeästi löydettävissä auktoritatiiviselle vanhemmuustyyliä ominaiset ulottuvuudet lämpimyyden ja vaativuuden. Yhden äidin vastaus ei sisältänyt suoraa viitettä vaativuuden ulottuvuuteen, mutta muista kyselylomakkeen vastauksista kävi ilmi, että kyseisen äidin vanhemmuuteen sisältyi lämpimyyden lisäksi myös vaativuutta. Pääsääntöisesti kaikki kyselyyn vastanneet äidit kuvailivat itseään vanhempina kertoen olevansa rakastavia, helliä ja kannustavia lapsiaan kohtaan (= lämpimyyden), mutta myös johdonmukaisia, vaativia ja tiukkoja (= vaativuuden) vanhemmuudessaan:

Parhaani lasteni kanssa teen ja tähän asti riittänyt. Olen rakastava, keskustelen. Ja jossain tilanteissa todella tiukka. (Äiti 2)

Olen kannustava ja vietän paljon aikaa lasteni kanssa. Olen lähes koko ajan heidän käytettävissään. Olen myös vaativa. Lapsille opetetaan hyviä käytöstapoja ja koulu- ja koti-työt tehdään yhdessä ja kunnolla. (Äiti 5)

Olen lapset huomioiva, hellivä ja joskus myös hermostuva. Lasten pitää totella (mitä eivät aina tee) mutta liian tiukkoja meillä ei olla. Rakastan lapsiani. Olen joustava, joskus kiva, joskus ikävä. (Äiti 6)

Lämpimyyden ja vaativuuden ulottuvuudet näkyivät myös vastauksissa kyselylomakkeen kysymykseen, jossa äideiltä tiedusteltiin, kumpi heidän mielestään oli tärkeämpää: että lapsi tottelee vai että lapsi tulee ymmärretyksi. Viisi

seitsemästä äidistä vastasi heidän mielestään olevan tärkeämpää, että lapsi tulee ymmärretyksi perustellen vastauksensa seuraavankaltaisilla, tässä osin tiivistetyssä muodossa olevilla sitaateilla: *"Jokaisella on oikeus tulla kuulluksi"* (äiti 1, äiti 5). *"Lapsen ja vanhemman yhteiselo helpottuu, jos molemmat osapuolet ymmärtävät toisiaan"* (äiti 2, äiti 7). *"Lapset ovat yksilöllisiä ja heihin täytyy tästä syystä suhtautua eri tavoin"* (äiti 6). Yksi ymmärretyksi tulemisen tärkeämmäksi valinnut äiti nosti vastaustaan perustellessaan esiin myös vaativuuden ulottuvuuden: *"Toki on sääntöjä, joita lapsen on joskus noudatettava kyselemättä"* (äiti 1).

Kaksi seitsemästä äidistä vastasi heidän mielestään olevan tärkeämpää, että lapsi tottelee *"etenkin jos ollaan ihmisten ilmoilla"* (äiti 3) ja koska *"vanhempien kunnioitus on tärkeää ja totteleminen suojelee lasta monilta asioilta"* (äiti 4). Samoin kuin yksi ymmärretyksi tulemisen tärkeämmäksi valinnut äiti kertoi vastaustaan perustellessaan pitävänsä tärkeänä myös lapsen tottelevaisuutta, tottelevaisuuden tärkeämmäksi valinneet äidit nostivat esiin myös lapsen ymmärretyksi tulemisen tärkeyden. He kuitenkin uskoivat, että lapsi tulee ymmärretyksi melko helposti, mistä syystä he korostivat tottelevaisuuden merkitystä. Osassa perusteluista siis näkyi selkeästi, että vaikka kysymyksessä ohjeistettiin valitsemaan tärkeämmäksi jompikumpi vaihtoehto, äidit pitivät tärkeinä sekä lapsen tottelevaisuutta (= vaativuus) että lapsen ymmärretyksi tulemistä (= lämpimyys).

Äitejä pyydettiin kyselylomakkeessa lisäksi kuvailemaan, miten he useimmiten toimivat tilanteissa, joissa lapsi on surullinen. Tällä kysymyksellä pyrittiin tutkimaan erityisesti lämpimyuden ulottuvuutta äitien vanhemmuudessa. Kaikki kyselylomakkeeseen vastanneet äidit osoittivat lapsiaan kohtaan lämpimyyttä ja sensitiivisyyttä. Lämpimyys ja sensitiivisyys näkyivät lapsen lohduttamisena sekä fyysisen läheisyyden ja kosketuksen että sanallisen lohdutuksen kautta: *"Otan syliin, halaan, lohdutan puhumalla, puhallan jos on sattunut"* (äiti 1). *"Lohdutan, otan syliin, muistelen mukavia asioita ääneen lapselle, keksin jotain kivaa tekemistä"* (äiti 3). *"Otan syliin, halaan, juttelen mukavia"* (äiti 7).

Auktoritatiivisen vanhemmuuden toista ulottuvuutta, vaativuutta, tutkitiin kysymällä äideiltä, miten he useimmiten toimivat tilanteissa, joissa lapsi kiukuttelee tai rikkoo hänelle asetettuja rajoja. Kaikki kyselylomakkeeseen vastanneet äidit raportoivat asettavansa lapselle rajoja ja sääntöjä sekä valvovansa niiden noudattamista, mikä kertoo vaativuuden ulottuvuudesta äitien vanhemmuudessa. Äidit kertoivat sekä vaativansa sanallisesti lapsiaan noudattamaan sovittuja sääntöjä että määräävänsä sääntöjen rikkomisesta konkreettisia seurauksia ja rangaistuksia, esimerkiksi jäähyä, arestin tai jonkin edun kuten pelivuoron menettämisen:

Usein muistutan siitä mitä on sovittu ja vaadin lasta lopettamaan kielletyn asian teon. Joskus käytössä on jäähypenkki tai isommille voi tulla esim. pelikielto. (Äiti 3)

Kiukuttelussa sanon, että saat olla vihainen, mutta et saa käyttäytyä rumasti. Jos kova huuto ja jankutus jatkuu, sanon, että kuulit kyllä mitä sanoin ja nyt sinun pitää totella, viimeisenä keinona lasken kolmeen ja sitten joutuu jäähyllä. (Äiti 5)

Kaikkien kyselylomakkeeseen vastanneiden äitien vanhemmuudesta löytyi sekä lämpimyyttä että vaativuutta myös kyselylomakkeen mittarivastausten perusteella: kaikki äidit vastasivat suurimpaan osaan lämpimyyttä ja vaativuutta mittaavista väittämistä vaihtoehdon ”aina/hyvin usein”. Äitien vastausten joukossa oli joitakin yksittäisiä vastauksia, joissa äiti oli valinnut vaihtoehdon ”puolet ajasta” tai ”silloin tällöin”, mutta jokaisen äidin kohdalla kokonaiskuva väittämien vastauksista kertoi sekä lämpimyydestä että vaativuudesta eli auktoritatiivisuudesta äidin vanhemmuudessa.

Äitien auktoritatiivisesta vanhemmuudesta löytyi hienojakoisempia asteeroja äitien välillä vaativuuden ulottuvuudessa, mutta ei lämpimyyden ulottuvuudessa. Kahden äidin kyselylomakevastauksissa näkyi vahvempi vaativuuden ulottuvuus kuin muiden äitien vastauksissa. Kyseiset äidit olivat vastanneet kyselylomakkeen puolistrukturoituun kysymykseen pitävänsä tärkeämpänä lapsen tottelevaisuutta kuin ymmärretyksi tulemistä. Lisäksi molempien äitien rajojen koettelutilanteita koskevista vastauksista löytyi mainintoja äidin lapselle asettamista konkreettisista seurauksista ja rangaistuksista:

Usein muistutan siitä mitä on sovittu ja vaadin lasta lopettamaan kielletyn asian teon. Joskus käytössä on jäähypenkki tai isommille voi tulla esim. pelikielto tai esim. joku tylsä sähkö kotityö kuten tiskikoneen tyhjennys. (Äiti 3)

Muistutan sovituista säännöistä, torun huonosta käytöksestä, annan rangaistuksen ja laitän lapsen pyytämään anteeksi. Rangaistus on aresti tai jonkun luvatus asian menetys. (Äiti 4)

Muut äidit kertoivat kyselylomakkeessa pitävänsä tärkeämpänä, että lapsi tulee ymmärretyksi kuin että lapsi tottelee. Heidän rajojen koettelutilanteita koskevista vastauksistaan ei myöskään löytynyt yhtä selkeästi konkreettisiin seurauksiin tai rangaistuksiin liittyviä mainintoja, vaikka heidänkin vastauksissaan toistui lapsen jäähyllä laittaminen. Kyseiset äidit kertoivat toimivansa muun muassa seuraavasti lapsen koetellessa ja rikkoessa hänelle asetettuja rajoja:

Yritän pysyä rauhallisena ja pitää johdonmukaisesti kiinni kasvatuseriaateistani. Selitän lapselle, miksi hänen pitäisi toimia toisin. (Äiti 1)

Lasken 1; 2; 2,5; 3 ja jäähypenkki kutsuu. (Äiti 2)

Kiukuttelussa sanon, että saat olla vihainen, mutta et saa käyttäytyä rumasti. Jos kova huuto ja jankutus jatkuu, sanon, että kuulit kyllä mitä sanoin ja nyt sinun pitää totella, viimeisenä keinona lasken kolmeen ja sitten joutuu jäähyllä. (Äiti 5)

Kahden kyselylomakkeeseen vastaamattoman äidin kohdalla äitien vanhemmuustyylejä ei voitu tutkia siitä näkökulmasta, millaisia käsityksiä kyseisillä äideillä oli omasta vanhemmuudestaan. Heidän kohdallaan auktoritatiivisuutta tarkasteltiin päiväkirjan kahden avokysymyksen sekä lämpimyyttä ja vaativuutta mittaavien mittarivastausten kautta. Kyseisten äitien vanhemmuudesta oli avokysymysten vastausten perusteella löydettävissä sekä lämpimyyttä että vaativuutta eli auktoritatiivisen vanhemmuuden kaksi ulottuvuutta:

Lapsi satutti itsensä. Olin heti läsnä hänelle ja otin syliin. (Äiti 8)

Kun lapsi oli surullinen otin hänet syliin ja rauhoittelin puhumalla. (Äiti 9)

Lapsi poistui ruokapöydästä leivän kanssa. Komensin hänet takaisin pöytään ja sanoin, että voit poistua pöydästä, mutta leipä jää pöytään. (Äiti 8)

Lapsi kiukutteli kaikesta kun oli katsellut tablettilta piirrettyjä yli tunnin. Kerroin että on turhaa kiukutella ja että kiukkuisuus johtuu siitä kun on liian kauan katsellut piirrettyjä. Ja että nyt tabletti kiinni ja lähdetään ulos. (Äiti 9)

Kyselylomakkeeseen vastaamattomat äidit osoittivat lapsiaan kohtaan lämpimyyttä ja vaativuutta myös päiväkirjan mittarivastausten perusteella, koska he vastasivat lämpimyyttä ja vaativuutta mittaaviin väittämiin useimmin vaihtoehdon ”kyllä”. Rajojen koettelutilanteita koskevista vastauksista ei kummaan kyselylomakkeeseen vastaamattoman äidin kohdalla löytynyt konkreettisiin seurauksiin tai rangaistuksiin, kuten luvatus asian menetykseen tai arestiin, liittyviä mainintoja. Tämän tutkimuksen mukaan vanhemmuus ei siis kyseisillä äideillä eikä myöskään suurimmalla osalla muista äideistä sisältänyt autoritaarisuutta.

6.1.2 Äitien vanhemmuus käytännössä ja verrattuna äitien käsityksiin

Äitien auktoritatiivisuus näkyi kyselylomakevastausten (käsitykset) lisäksi äitien päiväkirjavastauksissa (päivittäinen toiminta) eli äitien käsitykset vastasivat hyvin heidän päivittäistä toimintaansa auktoritatiivisuuden osalta yleisesti. Kaikki äidit osoittavat myös päivittäisessä toiminnassaan lapsiaan kohtaan lämpimyyttä esimerkiksi lapsen ollessa surullinen. Äidit lohduttivat lasta useimmin fyysisen läheisyyden ja koskettamisen kautta sekä puhumalla lapselle: *”Lohdutin puheella ja halasin”* (äiti 1). *”Silitin lapsen selkää, selitin tilanteen ja sanoin että huomenna on taas uusi päivä”* (äiti 5). *”Otin syliin ja rauhoittelin puhumalla”* (äiti 9). Lisäksi päiväkirjoista löytyi muutamia mainintoja muun muassa lapsen huomion kääntämisestä muualle (*”Pidin sylissä ja silittelin ja yritin ehdotella mukavia leikkejä”*, äiti 3), lapsen kuuntelemisesta (*”Kuuntelin lasta ja olin hänelle läsnä”*, äiti 8) sekä tilanteista, joissa äiti pahoitteli lapselle omaa toimintaansa tai pyysi lapselta suoraan anteeksi: *”Lapsi oli harmissaan kun hänelle ei oltu puettu hanskoja vaikka ulkona oli kylmä - - sanoin, että laitetaan ensi kerralla ja että minun olisi pitänyt laittaa ne hanskat”* (äiti 8). *”Sitten pyysimme anteeksi ja selitin tilanteen. Lapsi rauhoittui autossa”* (äiti 6).

Lisäksi lähes kaikki äidit osoittivat lasta kohtaan vaativuutta tilanteissa, joissa lapsi kiukutteli tai rikkoi hänelle asetettuja rajoja. Useimmin äidit mainitsivat kieltävänsä lasta tekemästä jotakin tai kärkevänsä lasta lopettamaan

jonkin asian tekemisen (*"Käskin muutaman kerran uudestaan ja sanoin, että asiasta ei neuvotella"*, äiti 1; *"Kielsin ja kerroin että lelut menee noin rikki"*, äiti 7). Kiellon tai käskyn yhteydessä äidit usein kertoivat lapselle myös jonkin konkreettisen toimintavaihtoehdon tai mitä seuraisi, jos lapsi ei lopettaisi kiellettyä toimintaa tai tekisi, kuten häntä on käsketty tekemään: *"Lapsi poistui ruokapöydästä leivän kanssa. Komensin hänet takaisin pöytään ja sanoin, että voit poistua pöydästä, mutta leipä jää pöytään"* (äiti 8). *"Sanoin, että ei ole pakko syödä, mutta sitten on mentävä nukkumaan ilman iltapalaa"* (äiti 1).

Äitien auktoritatiivisuus näkyi päiväkirjan avointen kysymysten lisäksi myös päiväkirjan mittarivastauksissa. Kaikki äidit vastasivat sekä lämpimyyttä että vaativuutta mittaaviin väittämiin useimmin vaihtoehdon *"kyllä"*, joka vastasi kyselylomakkeen vaihtoehtoa *"aina/hyvin usein"*. Esimerkiksi lämpimyyttä mittaavaan väittämään *"Osoitin lapselleni kiintymystä tai hellyyttä"* ei koko päiväkirja-aineistosta löytynyt yhtäkään *"ei"*-vastausta ja väittämään *"Kehuin ja kannustin lastani"* oli koko aineistossa vastattu vain kerran *"ei"*.

Yhden äidin kohdalla päiväkirjan avointen kysymysten vastauksista ei löytynyt vaativuuden ulottuvuutta, vaikka vaativuuden ulottuvuus näkyikin sekä äidin kyselylomakevastauksissa että päiväkirjan mittarivastauksissa (mm. vaativuutta mittaaviin väittämiin vastattu kyselylomakkeessa vaihtoehto *"aina/hyvin usein"* ja päiväkirjassa useimmin vaihtoehto *"kyllä"*). Kyseisen äidin toiminta tilanteissa, joissa lapsi koetteli rajoja, vaikutti päiväkirjan avokysymysten perusteella kuitenkin melko sallivalta. Äiti pyrki ennen kaikkea antamaan lapselle tilaa tai lohduttamaan lasta, jotta tämä rauhoittuisi: *"Yritin rauhoittaa lasta niin etten menisi mukaan. Annoin hetken kiukutella ja sitten menin ja halasin"* (äiti 2). Toisaalta kyseinen äiti oli vastannut rajojen koettelutilanteita koskevaan kysymykseen vain kahtena päivänä eli äidin toiminnasta ei vähäisten vastausten takia voi vetää suuria johtopäätöksiä. Lisäksi on mahdollista, että kyseinen äiti oli tulkinnut rajojen koettelutilanteita koskevan kysymyksen tai konkreettisen kiukuttelutilanteen eri tavoin kuin muut äidit, mikä saattoi vaikuttaa äidin vastauksiin tai toimintaan. Äiti saattoi esimerkiksi tulkita tilanteen niin, että

lapsen suru ilmeni kiukkuna, mikä mahdollisesti sai äidin toimimaan ensisijaisesti lohduttaen.

Päiväkirjoista kävi ilmi, että erityisesti osa äideistä asetti lapsille konkreettisia seurauksia ja rangaistuksia, jos lapsi rikkoi sääntöjä: *"Komensin arestiin"* (äiti 4). *"Piilotin koko tabletin ja ilmoitin että sitä ei muutamaan päivään näy"* (äiti 3). *"Peruin illan pelivuoron"* (äiti 6). Kyseisistä äideistä kaksi oli äitejä, joiden vanhemmuus sisälsi myös heidän kyselylomakevastaustensa perusteella muita äitejä enemmän autoritaarisuutta. Kolmannen äidin kyselylomakevastaukset eivät viitanneet muita äitejä korkeampaan autoritaarisuuteen, mutta kyseisen äidin päiväkirjasta löytyi mainintoja konkreettisen seurauksen tai rangaistuksen (esim. pelivuoron peruminen) asettamisesta lapselle. Muiden kuin edellä mainittujen kolmen äidin päiväkirjavastauksissa ei korostunut vaativuuden ulottuvuus, vaan he kertoivat toimivansa rajojen koettelutilanteissa muun muassa seuraavasti: *"Käskin muutaman kerran uudestaan ja sanoin, että asiasta ei neuvotella"* (äiti 1). *"Kielsin ja kerroin että lelut menee noin rikki"* (äiti 7). *"Komensin pyytämään anteeksi jonka jälkeen sisarus poistui isille ja minä jäin selittämään lapselle tönnömisen seurauksia"* (äiti 8).

Äitien kyselylomake- ja päiväkirjavastausten perusteella vaikutti siltä, että suurimmalla osalla äideistä käsitykset vastasivat päivittäistä toimintaa myös auktoritatiivisen vanhemmuustyylin hienojakoisempien aste-erojen suhteen. Tarkemman vanhemmuustyylin osalta oli mielenkiintoista, että toisella niistä äideistä, jotka toimivat keskimääräistä autoritaarisemmin sekä kyselylomake-että päiväkirjavastaustensa perusteella, sekä äidillä, joka toimi käytännössä keskimääräistä autoritaarisemmin, oli enemmän lapsia kuin tutkimukseen osallistuneilla äideillä keskimäärin ja/tai sisarusten väliset riidat ja nahinat vaikuttivat vaativan äidiltä suhteellisen tiukkaa puuttumista tilanteisiin: *"Lapset ärsyttivät toisiaan kilpaa vähän väliä. Jouduin tosi monta kertaa menemään väliin ja hermostuin ja tuli avattua ääntä oikein kunnolla"* (äiti 3). *"Lapsille tuli riitaa. Menin ottamaan pikkusisaruksen pois tilanteesta, jolloin hän hermostui, heittäytyi maahan, itki ja huusi"* (äiti 6).

Myös kolmen äidin, joiden vanhemmuus ei tämän tutkimuksen perusteella sisältänyt autoritaarisuutta, päiväkirjavastauksissa mainittiin tilanne, jossa sisarus oli esimerkiksi töninyt toista sisarusta, mutta näitä tilanteita ei luonnehtinut varsinainen sisarusten välinen riitely. Loppujen neljän äidin päiväkirjavastauksista ei löytynyt mainintoja sisarusten välisestä kielteisestä vuorovaikutuksesta. Vaikuttaisi siis siltä, että lasten määrällä ja toiminnalla oli yhteys äidin toimintaan vanhempana, vaikka tämän tutkimuksen perusteella ei voidakaan päätellä syy-seuraussuhteita.

6.2 Äitien päivittäinen vanhemmuus

Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkasteltiin, esiintyikö äitien vuorovaikutuksessa suhteessa lapseen päivittäistä vaihtelua. Tutkimuksessa selvisi, että äitien lapsiin kohdistuvan vuorovaikutuksen sävy vaihteli päivittäin siten, että se oli toisina päivinä myönteisempää (= ”hyvä päivä”) ja toisina kielteisempää (= ”huono päivä”). Myöskään huonoina päivinä äidin vuorovaikutus suhteessa lapseen ei ollut pelkästään kielteistä, mutta kyseisiä päiviä luonnehti muita päiviä enemmän äidin oman tunteenhallinnan pettäminen vuorovaikutuksessa lapsen kanssa eli hermostuminen lapselle, oman väsymyksen tai kielteisten tunteiden purkaminen lapseen ja kärsimättömyys lapsen kanssa. Nämä asiat voivat viitata myös muita päiviä korkeampaan autoritaarisuuteen vanhemmuudessa.

Hyvät, huonot ja normaalit päivät vaihtelivat äitien viikoissa, mutta kaikkien äitien yhteenlasketuista päivistä suurin osa oli hyviä päiviä. Neljän äidin kohdalla tutkimusviikon vastatuista päivistä enemmistö (4/5, 5/7, 3/4, 3/4) oli hyviä päiviä, kun taas kahden äidin kohdalla tutkimusviikolta ei löytynyt yhtään hyvää päivää. Hyvien päivien puuttumisen ei kuitenkaan luotettavasti voi tulkita tarkoittavan, että kyseiset äidit toimisivat lähtökohtaisesti muita äitejä kielteisemmin vuorovaikutuksessa lastensa kanssa. On esimerkiksi mahdollista, että kyseisten äitien päiviin sisältyi enemmän päivittäisiä hässäköitä kuin muiden äitien päiviin, koska kyseisillä äideillä oli enemmän lapsia kuin tutkimukseen osallistuneilla äideillä keskimäärin ja/tai lasten toiminta oli tutkimusvii-

kon aikana ollut erityisen haastavaa, kuten toisen äidin päiväkirjavastauksista saattoi tulkita: *"Lapsi puri sisarusta. Koin vihaa ja surua. Kerta ei ollut ensimmäinen"; "Lapsi riehui kamalasti. Juoksi ja hyppi, ei uskonut mitään"* (äiti 7). Äidit myös saattoivat erota toisistaan sen suhteen, miten he tulkitsivat omaa toimintaansa tai päiväkirjan kysymystä: toinen äiti saattoi esimerkiksi tulkita oman toimintansa lapselle hermostumiseksi herkemmin kuin toinen.

Tässä tutkimuksessa äitien vuorovaikutuksesta suhteessa lapseen ei löytynyt selkeää eroa arkipäivien ja viikonlopun väliltä. Tämä johtui todennäköisesti siitä, että suuri osa äideistä toimi tutkimushetkellä kotiäiteinä, jolloin äidin työ ei vaikuttanut perheen päivittäiseen elämään. Ainoan kokopäivätyötä tekevän äidin kohdalla avokysymysten vastauksissa näkyi ero arkipäivien ja viikonlopun välillä: arkipäivät vaikuttivat sisältävän enemmän hässäköitä ja ilmapiiri perheessä vaikutti kireämmältä (*"Lapsen käytös harmitti ja ihmettelin, mistä töykeys ja epäkunnioittavat puheet johtuvat. Ehkä välillä itekin alennun lapsen tasolle"*, äiti 6) kuin viikonloppuna, jota luonnehti pääasiassa myönteinen ilmapiiri ja kiireetön yhdessäolo (*"Lapset tulivat halaamaan ja syliin, ja juttelivatkin päivän aikana nätisti"*, äiti 6). Päiväkirjan mittarin väittämien perusteella arkipäivien ja viikonlopun väliltä ei kuitenkaan löytynyt eroa kokopäivätyössäkään käyvän äidin kohdalla.

Vaikka äitien vuorovaikutuksen sävy lasten kanssa vaihteli päivittäin, äidit toimivat mittarivastausten perusteella pääasiassa auktoritatiivisesti koko tutkimusviikon ajan (lämpimyyttä ja vaatavuutta mittaaviin väittämiin vastattu useimmin vaihtoehto "kyllä"). Äitien varsinainen vanhemmuustyyli siis näytettyi tässä tutkimuksessa suhteellisen pysyvänä. Siinä mielessä äidit kuitenkin toimivat huonoina päivinä autoritaarisemmin, että he hermostuivat lapselle enemmän kuin muina päivinä, minkä voidaan nähdä viittaavan autoritaarisuuden äidin toiminnassa.

6.3 Äitien vanhemmuuden yksilölliset teemat

Kolmantena tutkimuskysymyksenä selvitettiin, löytyikö äitien vanhemmuudesta yksilöllisiä teemoja, jotka toistuivat äitien vastauksissa tutkimusviikon aikana ja jotka erottivat heidät muista äideistä. Äitien vanhemmuudesta oli löydettyä yksilöllisiä teemoja, jotka näkyivät erityisesti päiväkirjan kysymyksissä, joissa äitejä pyydettiin kertomaan hyvä ja huono hetki lapsen kanssa sekä onnistumisen ja epäonnistumisen kokemus vanhempana kyseiseltä päivältä, mutta mahdollisesti myös muiden päiväkirjakysymysten vastauksissa. Lisäksi pyrittiin tutkimaan, vastasivatko äitien kyselylomakevastaukset (käsitykset) päiväkirjavastauksista (päivittäinen toiminta) löydettyjä yksilöllisiä teemoja eli olivatko äidit tietoisia vanhemmuutensa yksilöllisestä teemasta.

Jokaisen äidin vanhemmuudesta löytyi yksi tai useampi teema, joka ei toistunut ainakaan yhtä vahvana läheskään kaikkien äitien vastauksissa. Usein kuitenkin vähintään kahden äidin vastauksista löydetty teemat vastasivat tai olivat hyvin lähellä toisiaan. Äitien vastauksista löydettiin neljä erilaista viikkoteemaa, jotka on esitetty taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Äitien vanhemmuuden viikkoteemat

Yksilöllinen teema	Äidit/9
Johdonmukaisuus & oman tunteenhallinnan haasteet	2
Tottelevaisuuden/reippauden arvostaminen	2
Lasten tunteiden korostaminen	2
Ajan viettäminen lasten kanssa	3

Äidit, joiden viikossa toistui johdonmukainen toiminta kasvattajana yhdistettynä kokemukseen oman tunteenhallinnan haastavuudesta, mainitsivat onnistumisen kokemuksena toistuvasti oman tunteenhallinnan onnistumisen eli hermostumatta toimimisen tai toiminnan, jossa äiti keksi muun keinon vaikuttaa tilanteeseen kuin esimerkiksi lapsen pakottamisen johonkin: *"Aamulla lapsi aloit-*

ti heti herättyään kiukuttelun. Sain hoidettua tilanteen hermostumatta ja ääntä korotamatta ja onnistuin houkuttelemaan lapsen aamupalalle” (äiti 1). ”Kehotin lasta ulos, hän ei halunnut lähteä. En pakottanut, menin itse ulos ja hetken kuluttua lapsi tuli omasta halustaan ulkoilemaan” (äiti 4). Samat äidit mainitsivat epäonnistumisen kokemuksena toistuvasti oman tunteenhallinnan pettämisen eli hermostumisen lapselle: ”Aika monta eri tilannetta, joissa hermostuin ja aloin nalkuttaa aivan turhaan” (äiti 1). ”Kouluesitelmää tehdessä hermoilin itse, kun lapsi ei keskittynyt. Olisi kannattanut pitää tauko, mutta minä halusin saada asian vaan pois päiväjärjestyksestä” (äiti 4). Vaikka kyseiset äidit kertoivat kamppailevansa oman tunteenhallinnan kanssa, he kuitenkin toimivat johdonmukaisesti vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Näin äidit itse kuvailivat omaa vanhemmuuttaan kyselylomakkeessa:

Yritän pysyä rauhallisena ja pitää johdonmukaisesti kiinni kasvatuseriaateistani. Selitän lapselle, miksi hänen pitäisi toimia toisin. Liian usein kuitenkin hermostun ja korotan ääntäni. (Äiti 1)

Koen, että pidän yllä normaalia rutiinia perheessä, jossa lapset suunnilleen tietävät ennakoon, mitä päivän mittaan tapahtuu. – – Koen epäonnistumisia eniten oman äkkipikaisuuteni kautta. Hermostun ja tulistun helposti, enkä aina sen tähden osaa/jaksa ilmaista itseäni oikein lapsille. (Äiti 4)

Äidit, joiden viikon toistuvana teemana oli lasten tottelevaisuuden ja reippauden arvostaminen, mainitsivat hyvänä hetkenä tai onnistumisen kokemuksena toistuvasti lasten hyvän käytöksen ja reippauden: ”Lapset siivosivat huoneensa ja tulivat ylpeästi esittelemään. Tuntui kivalta että he itsekkin olivat tyytyväisiä siihen että olivat olleet reippaita” (äiti 3). ”Kävimme kaupassa ja lapsi käyttäytyi hienosti, auttoi kauppataroiden keruussa ja pakkaamisessa pyytämättä” (äiti 9). Toinen edellä mainituista äideistä mainitsi lisäksi toistuvasti huonona hetkenä tai epäonnistumisen kokemuksena lapsen huonon käytöksen tai tottelemattomuuden: ”Äitini ja isäni joutuivat komentamaan lapsia milloin mistäkin. Tuntuu välillä sille että voi ei, miksi nuo lapset eivät voi taaskaan olla kunnolla” (äiti 3). Tottelevaisuutta ja reippautta arvostavista äideistä vain toinen vastasi kyselylomakkeeseen. Hän kuvaili muun muassa seuraavasti asioita, joista hän useimmin kertoi kokevansa onnistumista ja epäonnistumista vanhempana: ”Koen olevani onnistunut vanhempana silloin kun lapset käyttäytyvät ihmisten ilmoilla hyvin, pärjäävät hyvin koulussa

ja harrastuksissa, ovat hyviä kavereita muille lapsille ym. – – Koen epäonnistumista silloin kun lapset riitelevät, käyttäytyvät huonosti, tai eivät tottele ja noudata sovittuja sääntöjä” (äiti 3).

Kahden äidin viikkoteemana oli lasten tunteiden korostaminen. Toinen kyseisistä äideistä välitti erityisen paljon lasten hänelle sanomista sanoista ja toinen mainitsi useaan kertaan arvostavansa sitä, että lapset uskalsivat ja osasivat näyttää tunteensa. Lasten sanoista välittävä äiti koki onnistumista vanhempana erityisesti lasten äidille sanomista myönteisistä sanoista: *”Koin onnistumista, kun laitoin lapsia nukkumaan ja sanoivat että olen maailman paras äiti”* (äiti 2). Tunteiden näyttämistä arvostava äiti piti hyvin tärkeänä sitä, että lapset uskalsivat ja osasivat näyttää tunteensa: *”Vaikka lastemme käytös vaihtelee, ainakin he uskaltavat näyttää tunteensa. Se on minusta hyöä ja tärkeä asia tässä jäyhässä kulttuurissa”* (äiti 6). Nämä teemat tulivat näkyviin myös äitien kyselylomakevastauksissa, joissa lasten sanoista välittävä äiti kertoi lisäksi kokevansa epäonnistumista lasten hänelle sanomista kielteisistä sanoista: *”Koen onnistumista, kun lapsilla on kivaa ja ne sanovat että äiti sä olet paras – – Koen epäonnistumista, kun lapset sanovat että äiti sä olet kakka”* (äiti 2). *”Koen onnistumista siitä, että lapset ovat kasvaneet reippaiksi, uteliaiksi, tunteensa näyttäviksi, ovat kiinnostuneita erilaisista asioista”* (äiti 6).

Kolmen äidin toistuvana viikkoteemana oli ajan viettäminen lasten kanssa. Yksi kyseisistä äideistä arvosti erityisesti läheisyyttä lasten kanssa, minkä lisäksi hänen päiväkirjoissaan toistui eräänlainen suorittaminen vanhempana. Toisen äidin päiväkirjoista löytyi useita mainintoja leikkimisestä lasten kanssa, ja kolmas äiti mainitsi useaan kertaan jonkin tilanteen, jossa oli saanut pitää lapsista konkreettisesti huolta.

Lasten läheisyyttä arvostavan, suorittavan äidin onnistumisen kokemuksia koskevissa vastauksissa toistui eräänlainen suorittaminen tai helpotus siitä, että oli saanut tehtyä jonkin asian, jonka näki kuuluvaksi vanhemman tehtäviin: *”Koen onnistumista suorittamisesta. Kun olin ollut ulkona lasten kanssa ja kun olin saanut ruokittua lapset”* (äiti 8). Kyseinen äiti koki vastaavasti epäonnistumista ja syyllisyyttä silloin, kun hänestä tuntui, että hän ei ollut suoriutunut vanhem-

muuteen omasta mielestään kuuluvista tehtävistä riittävän hyvin: *"Lapsi haluaisi kovasti aloittaa uuden harrastuksen, mutta en ole saanut aikaiseksi selvittää, että missä hän voisi osallistua siihen. Koen siitä huonoa vanhemmuutta, kun lapsi ei ole eri toiminnoissa mukana kuten tässä harrastuksessa"* (äiti 8). Samaisen äidin vastauksista näkyi myös, että hän arvosti erityisesti yhteisiä, rauhallisia hetkiä ja läheisyyttä lasten kanssa: *"Sylittelyt on aina ihania hetkiä. Siinä lapsi on ihan rauhassa äidin lähellä. Sylittelimme tänään ainakin päiväunille mennessä"* (äiti 8). Kyseinen äiti ei vastannut kyselylomakkeeseen, mutta hän kertoi päiväkirjavastauksissaan yksittäisten hetkien lisäksi myös kokemuksistaan ja käsityksistään yleisemmin (esim. *"Koen onnistumista..."*, *"Koen – – huonoa vanhemmuutta..."* ja *"Sylittelyt on aina..."*).

Lasten kanssa leikkivän äidin hyviä hetkiä ja onnistumisen kokemuksia koskevilla vastauksilla toistui yhdessä lasten kanssa kotona oleminen ja jonkin asian yhdessä tekeminen, esimerkiksi leikkiminen: *"Lapsen kanssa rakennettiin legoilla kahdestaan, pikkusisarun leikki lattialla"* (äiti 7). Lasten konkreettisesta huolenpidosta nauttiva äiti koki onnistumista erityisesti siitä, kun hän sai pitää lapsista konkreettisesti huolta: *"Laitoin lapsille illalla ruokaa, kun heiltä oli jäänyt päivällinen väliin pitkän kyläilyn takia. Sain huolehtia lapsista"* (äiti 5). Kyseisten äitien päiväkirjoissa toistuvasti mainitsevat asiat näkyivät myös heidän kyselylomakavastauksissaan: *"Koen onnistumista, kun teen lasteni kanssa asioita, käyn uimassa, pelaan..."* (äiti 7). *"Koen onnistumista lasten perushuoltamisessa (ruuat, puhtaat vaatteet, kouluasioiden muistaminen...)"* (äiti 5). Lasten konkreettisesta huolenpidosta nauttivan äidin viikkoteeman katsottiin liittyvän ajan viettämiseen lasten kanssa sillä perusteella, että hän vaikutti olevan lasten "saatavilla" pitkin päivää, mikä mahdollisti myös konkreettisen huolenpidon osoittamisen. Kyseinen äiti kuvailikin itseään vanhempana myös seuraavasti: *"Vietän paljon aikaa lasteni kanssa. Olen lähes koko ajan heidän käytettävissään"* (äiti 5).

Kuten edellä kuvatut päiväkirja- ja kyselylomakesitaatit osoittavat, äitien päiväkirjoista löytyneet yksilölliset teemat näkyivät myös äitien kyselylomakavastauksissa eli äitien käsitykset vastasivat käytäntöä hyvin myös vanhem-

muuden yksilöllisen teeman osalta. Kaikkien kyselylomakkeeseen vastanneiden äitien kyselylomakevastauksista löytyi päiväkirjan teemaa tai teemoja vastaava yksi tai useampi teema, joka oli mainittu kyselylomakkeessa vähintään yhden kerran, mutta kuudella seitsemästä äidistä useamman kerran.

Äitien vanhemmuuden yksilöllisiä teemoja tutkittaessa vaikutti siltä, että äitien onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset liittyivät usein samaan asiaan. Osalla äideistä onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset liittyivät lisäksi useimmin äidin omaan toimintaan ja osalla lasten toimintaan. Äitien onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset näyttivät liittyvän äidin omaan toimintaan erityisesti silloin, kun äiti koki jonkin asian, esimerkiksi omien tunteiden hallinnan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, haastavaksi.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

7.1.1 Äitien auktoritatiivisuus

Tämän tutkimuksen ansiona oli tarkastella vanhemmuustyylejä hienojakoisemmin kuin osassa aiemmista tutkimuksista on tehty. Äitien vanhemmuustyylejä tarkasteltiin kahdella eri menetelmällä kerättyjä aineistoja vertaamalla sekä numeerista tapaustarkastelua hyödyntämällä. Tällä tavoin äitien vanhemmuudesta pystyttiin hahmottamaan eroavaisuuksia äitien välillä ja yksittäisen äidin vanhemmuuteen sisältyvää päivittäistä vaihtelua. Tutkimus tuotti tapaustutkimuksen (ks. Eriksson & Koistinen 2014) piirteidensä ansiosta syvällistä tietoa tutkimukseen osallistuneiden äitien vanhemmuudesta ja tavoitti päivittäisen lähestymistavan (ks. Malinen ym. 2009b; Rönkä ym. 2009b) kautta jotakin päivittäisen vanhemmuuden rosoisuudesta, mitkä olivatkin tutkimuksen tavoitteet. On kuitenkin huomioitava, että tämän tutkimuksen tulokset eivät ole pienen aineiston vuoksi yleistettävissä koskemaan suomalaisia äitejä laajemmin.

Tutkimuksen tulosten mukaan kaikkien tutkimukseen osallistuneiden äitien vanhemmuus näyttäytyi auktoritatiivisena sekä äitien käsitysten että päivittäisen toiminnan perusteella: kaikki äidit osoittivat lapsiaan kohtaan sekä lämpimyyttä että vaativuutta. Auktoritatiiviset äidit kuitenkin erosivat toisistaan siten, että joidenkin äitien vanhemmuus sisälsi vahvemman vaativuuden ulottuvuuden eli enemmän autoritaarisuutta kuin toisten äitien vanhemmuus. Suurimmalla osalla äideistä vanhemmuus ei tämän tutkimuksen perusteella sisältänyt autoritaarisen kasvatusotteen piirteitä. Lämpimyuden ulottuvuudessa äitien väliltä ei löydetty hienojakoisempia aste-eroja.

Myös aiemmissa suomalaisvanhempia koskeneissa tutkimuksissa suurin osa vanhemmista on edustanut auktoritatiivista vanhemmuustyylä (mm. Kivijärvi ym. 2009), jonka onkin tutkittu olevan tyypillistä erityisesti naisille (Aunola ym. 1999; Metsäpelto & Pulkkinen 2004). Samoin kuin tässä tutkimuksessa, myös joissakin aiemmissa tutkimuksissa on havaittu eroavaisuuksia auktorita-

tiivisten äitien välillä (ks. Hoikkala 1993; Kivijärvi 2007; Korhonen 1994), mutta esimerkiksi Kivijärjen tutkimuksessa lämpimyyden ulottuvuus ei erotellut äitejä, kuten ei tässäkään tutkimuksessa. Lisäksi itsearvioitujen kasvatustieteiden on yleensä havaittu vastaavan käytännön vanhemmuutta (Kochanska, Kuczynski & Radke-Yarrow 1989), mikä näkyi myös tässä tutkimuksessa.

Oli mielenkiintoista, että kaksi äitiä, joilla oli enemmän lapsia kuin tutkimukseen osallistuneilla äideillä keskimäärin ja/tai jotka mainitsivat päiväkirjassa toistuvasti sisarusten väliset riidat tai nahinat, kuuluivat kolmen keskimääräistä autoritaarisemman äidin joukkoon (= äidit, jotka toimivat keskimääräistä autoritaarisemmin sekä omien käsitystensä että päivittäisen toimintansa perusteella tai vain päivittäisen toiminnan perusteella). Muiden äitien päiväkirjavastauksista ei löytynyt mainintoja varsinaisista sisarusten välisistä riidoista.

Vanhemmuuden kasautuvien päivittäisten hässäköiden, kuten esimerkiksi toistuvien sisarusten välisten riitojen selvittelyn, on aiemmissa tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä vanhemman korkeampaan stressitasoon (ks. Kivijärvi ym. 2009). Vanhemmuuden stressin puolestaan on havaittu olevan yhteydessä autoritaariseen vanhemmuuteen (Anthony ym. 2005; Kivijärvi ym. 2009). Vaikka tämän tutkimuksen perusteella ei voida päätellä syy-seuraussuhteita, vaikuttaisi siltä, että tässäkin tutkimuksessa äitien vanhemmuuteen vaikuttivat äitiin liittyvien tekijöiden lisäksi lapsiin liittyvät tekijät kuten lasten määrä ja toiminta. Myös aiempi teoria ja tutkimus tukevat tällaista näkemystä (mm. Belsky 1984; Kuczynski 2002; Passini ym. 2013).

7.1.2 Äitien päivittäinen vanhemmuus

Äitien päivittäistä vanhemmuutta tutkittiin päiväkirjavastausten perusteella. Äitien päivittäinen vuorovaikutus lapsen kanssa vaihteli siten, että se oli joinakin päivinä myönteisempää sekä kärsivällisempää (= ”hyvät päivät”) ja toisina päivinä kielteisempää sekä kärsimättömämpää sisältäen enemmän autoritaarisuutta (= ”huonot päivät”). Huonoina päivinä äitien oma tunteenhallinta petti helpommin esimerkiksi lapselle hermostumisen muodossa. Enemmistöllä äideistä vuorovaikutus lapsen kanssa oli myönteistä suurimpana osana tutki-

musviikon päivistä, ja äidit toimivat kaikkina tutkimusviikon päivinä pääasias-
sa auktoritatiivisesti, mikä tukee aiempia havaintoja vanhemmuustyylien pysy-
vyydestä (ks. Holden & Miller 1999; Kivijärvi ym. 2009).

On kuitenkin mahdollista, että äitien vuorovaikutus suhteessa lapseen ei
olisi näyttäytynyt yhtä myönteisenä, jos kaikki äidit olisivat vastanneet päivä-
kirjaan kaikkina tutkimusviikon päivinä. Voi olla, että ne päivät, joina äidit ei-
vät olleet vastanneet, sisälsivät esimerkiksi muita päiviä enemmän hässäköitä ja
stressin tunnetta, jolloin äitien vuorovaikutus lasten kanssa saattoi olla kieltei-
sempää ja autoritaarisempää (mm. Passini ym. 2013) kuin muina tutkimusvii-
kon päivinä. Rönkä, Sevón, Malinen ja Salonen (2014) tutkivat Paletti-
tutkimuksesta kieltäytyneitä vanhempia ja havaitsivat, että kieltäytymisen syy-
nä oli usein vanhempien kokema kiire tai stressi, johon saattoi vaikuttaa esi-
merkiksi se, että perheessä oli monta lasta. Myös tässä tutkimuksessa eräs mo-
nen lapsen äiti kirjoitti:

Anteeksi, etten ole vastannut muutamaan päivään. Olin ihan varma, että välistä oli jäänyt
yksi päivä, mutta totuus olikin toinen – – Tämä kertoo jotain tärkeää arjestani. Sain muis-
tutusviestin, unohdin asian iltatoimien aikana ja luulin että kyseessä oli vain yksi päivä.
Päivät ovat kiireisiä. (Äiti 5)

On siis mahdollista, että myös tässä tutkimuksessa ne päivät, joina äidit eivät
vastanneet päiväkirjaan, olivat kiireisempiä ja sisälsivät mahdollisesti enemmän
stressin tunnetta kuin muut tutkimusviikon päivät. Nämä ovat kuitenkin vain
olettamuksia, koska kyseisiä päiviä ei voitu tutkia.

Tässä tutkimuksessa arkipäivien ja viikonlopun välillä ei havaittu eroa äi-
tien lapseen kohdistuvan vuorovaikutuksen sävyn suhteen. Tämä poikkeaa
joistakin aiemmista tutkimuksista siltä osin, että niissä on löydetty vanhempien
tunnetilaan liittyvä ero arkipäivien ja viikonlopun väliltä: vanhempien on esi-
merkiksi havaittu kokevan enemmän väsymystä arkisin kuin viikonloppuisin
(Rönkä, Laitinen & Malinen 2009a). Muun muassa vanhempien väsymyksen
taas on havaittu olevan yhteydessä vanhemman kielteisempään vuorovaiku-
tukseen lapsen kanssa (Aunola ym. 2016). Tämän tutkimuksen tulos koskien
äitien toimintaa vanhempana arkena ja viikonloppuna johtui kuitenkin toden-
näköisesti siitä, että suurin osa tutkimukseen osallistuneista äideistä toimi tut-

kimushetkellä kotiäiteinä eikä arkipäivien ja viikonlopun välille näin ollen muodostunut äidin työstä aiheutuvaa vaihtelevuutta.

Aiemmat tutkimukset tukevat tämän tutkimuksen havaintoja vanhemmuuden vuorovaikutuksen päivittäisestä vaihtelusta. On muun muassa tutkittu, että äidit käyttävät enemmän autoritaarisia kasvatuskäytäntöjä kokiessaan kielteisiä tunteita, kuten väsymystä, tai ollessaan stressaantuneita (Aunola ym. 2016; Passini ym. 2013; Repetti & Wood 1997). Vastaavasti äidin reaktio ja toiminta suhteessa lapseen voi vaihdella sen mukaan, mitä lapsi on tehnyt (mm. Passini ym. 2013). Myös tässä tutkimuksessa havaittiin vaihtelua äitien päivittäisessä vanhemmuudessa, vaikka tämän tutkimuksen kautta ei voitu tutkia päivittäisten tapahtumien ja äitien toiminnan välisiä syy-seuraussuhteita.

7.1.3 Äitien vanhemmuuden yksilölliset teemat

Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden äitien vanhemmuudesta löytyi yksilöllisiä teemoja, jotka näkyivät erityisesti äitien kertoessa hyvistä ja huonoista hetkistä lasten kanssa sekä onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksista vanhempana. Yksittäinen äiti koki onnistumista ja epäonnistumista usein samasta asiasta, mutta aiheet vaihtelivat äitien välillä. Osalla äideistä onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset vanhempana liittyivät ensisijaisesti äidin omaan toimintaan lapsia kohtaan ja osalla lasten toimintaan, esimerkiksi lapsen huoneen käytökseen. Äidit vaikuttivat olevan tietoisia vanhemmuutensa yksilöllisistä teemoista, koska äitien käsitykset vastasivat äitien päivittäistä toimintaa myös vanhemmuuden yksilöllisten teemojen osalta.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

7.2.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tämän tutkimuksen ansiona oli soveltava, laadullista ja määrällistä tutkimusotetta yhdistelevä tarkastelutapa päiväkirja-aineistoon ja kahden eri menetelmällä kerätyn aineiston vertaamiseen. Käytettyjen tutkimus- ja analysointimenetelmien ansiosta tutkimukseen osallistuneiden äitien vanhemmuudesta saa-

tiin näkyviin hienojakoisia eroja äitien ja tutkimusviikon päivien välillä. Samalla kun uudenlaiset ja kokeilevat analysointimenetelmät olivat tutkimuksen vahvuus, ne olivat myös tutkimuksen heikkous, sillä käytetyt analysointimenetelmät eivät kaikilta osin perustuneet perinteisempiin, suhteellisen luotettaviksi todettuihin laadullisen tai määrällisen tutkimuksen menetelmiin (ks. esim. Malinen ym. 2009b).

Päiväkirjamenetelmän vahvuutena on, että sen kautta saatetaan tavoittaa esimerkiksi kyselylomakkeen antamaa kuvaa tarkempi ja ”rosoisempi” kuva vanhemmuudesta (Almeida ym. 1999; Malinen ym. 2009b; Passini ym. 2013; Rönkä ym. 2009b). Myös tässä tutkimuksessa yksittäisten äitien vanhemmuuteen sisältyvä vaihtelu näkyi kyselylomakkeita selkeämmin äitien päiväkirjoissa. Muuten äitien kyselylomake- ja päiväkirjavastaukset vastasivat toisiaan hyvin, ja äidit kertoivat päiväkirjojen lisäksi myös kyselylomakkeissa niin vanhemmuuden hyvistä kuin haastavistakin hetkistä.

Tämä tutkimus oli tapaustutkimuksen piirteitä sisältävä, pääosin laadullinen tutkimus, joten tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan suomalaisia äitejä laajemmin. Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan tutkimuksen kohderyhmää laajemmin myöskään sen takia, että tutkittavat eivät edustaneet suomalaisia äitejä kattavasti. Tutkimukseen osallistuneet äidit tavoitettiin samalta paikkakunnalta saman kerhotoiminnan piiristä, joten on mahdollista ja todennäköistäkin, että äitien taustat ovat melko samanlaisia. Tämä kävi ilmi päiväkirjoista, joista selvisi, että suurin osa äideistä oli ydinperheen äitejä ja toimi tutkimushetkellä kotiäiteinä. Eri koulutusasteiden suhteen äidit kuitenkin edustivat tutkimuksen kohderyhmää melko kattavasti, joten esimerkiksi keskimääräistä korkeampi koulutus, jonka on havaittu olevan yhteydessä auktoritatiiviseen vanhemmuuteen (Aunola ym. 2001), ei selittänyt sitä, että kaikki tutkimukseen osallistuneet äidit olivat vanhemmuustyylyiltään auktoritatiivisia.

Tutkimuksen tulokset olisivat saattaneet olla erilaisia, jos tutkimukseen osallistujat olisivat olleet pääosin esimerkiksi työssäkäyviä tai yksinhuoltajaäitejä tai jos he olisivat edustaneet kattavammin erilaisia demografisia tekijöitä.

Myös aineiston puuttuvat tiedot, jotka ovat usein päiväkirjamenetelmällä kerätyn aineiston heikkous (Bolger ym. 2003; Malinen ym. 2009a), saattoivat vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Jos tutkijan käytettävissä olisivat olleet myös äitien vastaamattomien päivien tiedot, on mahdollista, että äitien päivittäisestä vanhemmuudesta olisi piirtynyt erilainen kuva.

Puuttuvat tiedot vaikeuttivat myös kahden kyselylomakkeeseen vastaamattoman äidin omaa vanhemmuuttaan koskevien käsitysten tutkimista. Lisäksi kyseisten äitien kohdalla vanhemmuustyylien tarkastelu perustui eri menetelmällä kerättyyn aineistoon kuin muiden äitien kohdalla, mikä vaikeutti vanhemmuustyylien luotettavaa vertailua äitien välillä. Toisaalta äitien käsitykset omasta vanhemmuudestaan vastasivat äitien päivittäistä toimintaa melko hyvin, minkä perusteella voidaan ajatella, että kyselylomakkeeseen vastaamattomien äitien vanhemmuus olisi todennäköisesti näyttäytynyt kyselylomakkeessa melko samanlaisena kuin se näyttäytyi heidän päiväkirjoissaan.

Tutkimuksen heikkoutena oli myös se, että oikeastaan kaikki tutkimusaineisto perustui ainakin jossakin määrin tutkittavien tekemiin itsearviointeihin, koska tutkimusaineistona toimivat äitien itsensä täyttämät kyselylomakkeet ja päiväkirjat. Kun tutkittavat itse arvioivat itseään, he eivät välttämättä kykene täysin todenmukaiseen arviointiin tai saattavat antaa todellisuutta ihanteellisemmän kuvan (Malinen ym. 2009a). Vanhempien on esimerkiksi havaittu arvioivan vanhemmuuttaan omia lapsiaan myönteisemmin (Galinsky 2000). Toisaalta äitien itsearviointeihin perustuvaa aineistoa voidaan pitää luotettavana, koska itsearvioitujen kasvatusasenteiden on myös todettu vastaavan melko hyvin vanhemman havaittua käyttäytymistä (Kochanska, Kuczynski & Radke-Yarrow 1989). Lisäksi esimerkiksi tutkittavien käsityksiä, jotka olivat oleellinen osa tätä tutkimusta, ei ole mahdollistakaan tutkia ilman, että tutkittavat kertovat niistä tavalla tai toisella itse (Gall ym. 2007).

Lisäksi tutkimuksen heikkoutena oli, että tehdyt johtopäätökset perustuvat osittain suppeaan aineistoon, mikä vähensi tutkimuksen luotettavuutta. Esimerkiksi äitien auktoritatiivisuuden hienojakoisempia aste-eroja tutkittiin vain kahden kyselylomakkeen kysymyksen ja yhden päiväkirjakysymyksen

perusteella. Toisaalta muissa aineiston kysymyksissä äitien väliltä ei löytynyt eroavaisuuksia tarkempaa vanhemmuustyylä tarkasteltaessa. Hienojakoisempien aste-erojen tutkimisen ongelmana oli kuitenkin myös se, että esimerkiksi päiväkirjan rajojen koettelutilanteita koskevissa kysymyksissä tilanteet ja lasten toiminta vaihtelivat, joten konkreettisen seurauksen tai rangaistuksen asettaminen lapselle ei välttämättä kertonut pelkästään äidille tyypillisestä toimintavasta, vaan myös lapsen toiminnasta (ks. Passini ym. 2013). On mahdollista, että konkreettisia seurauksia lapsilleen asettaneet, tässä tutkimuksessa autoritaarisemmiksi identifioidut äidit kohtasivat tutkimusviikon aikana enemmän tämänkaltaista puuttumisen tapaa vaativia tilanteita kuin muut tutkimukseen osallistuneet äidit.

Tutkimuksen luotettavuutta olisi voitu lisätä käyttämällä monipuolisemmin eri tutkimusmenetelmiä, vaikka tutkimuksen aineisto ei nytkään perustunut vain yhdellä menetelmällä kerättyyn aineistoon. Päiväkirjojen ja kyselylomakkeiden lisäksi äitien vanhemmuuden tutkimusta olisi voitu syventää esimerkiksi äitien tai muiden perheenjäsenten haastatteluilla ja havainnoinnilla tai siten, että äidin lisäksi myös joku muu perheenjäsen olisi vastannut äidin vanhemmuutta koskeviin päiväkirja- ja kyselylomakekysymyksiin. Menetelmä- ja vastaajatriangulaation lisäksi tutkimuksen luotettavuutta olisi voitu parantaa tutkijatriangulaatiolla eli sillä, että useampi tutkija olisi tulkinnut aineistoa (Eskola & Suoranta 1998). Tässä tutkimuksessa vain yksi tutkija tulkitsi aineistoa, mikä vähentää tutkimuksen luotettavuutta, koska erityisesti laadullisessa tutkimuksessa on riskinä se, että tutkijan subjektiiviset oletukset ohjaavat hänen havaintojaan (Eskola & Suoranta 1998) liikaa ja vaikuttavat sitä kautta tutkimuksen tuloksiin.

7.2.2 Äitien kokemukset päiväkirjaan vastaamisesta

Äitien kokemukset päiväkirjaan vastaamisesta olivat samantyyppisiä kuin aiempiin päiväkirjatutkimuksiin osallistuneiden vanhempien kokemukset (ks. Malinen ym. 2009a). Äidit kertoivat, että päiväkirjaan vastaaminen oli ollut kiinnostavaa ja saanut ajattelemaan omaa vanhemmuutta entistä tietoisemmin

("Kiva miettiä miten itse toimin lasten kanssa", äiti 4; "Hyvä välillä pysähtyä pohtimaan näitä asioita", äiti 1), mutta erityisesti avokysymyksiin vastaaminen koettiin työlääksi ja raskaaksi: "Rastitukset olivat kivoja, kysymykset iltaisin väsyneenä hankalia" (äiti 7). "Tuntui työläältä. Olisi hyvä, jos aikaa olisi ollut käytettävissä itsellä enemmän" (äiti 5). Vastaamisen raskaaksi kokeminen vaikutti mahdollisesti siihen, että kaikki äidit eivät vastanneet päiväkirjaan jokaisena tutkimusviikon päivänä tai vastaukset olivat joinakin päivinä suppeampia kuin toisina. Tämä puolestaan saattoi vaikuttaa tutkimuksen tulosten luotettavuuteen, koska on mahdollista, että tulokset olisivat olleet erilaisia, jos tutkimuskäytössä olisi ollut myös vastaamattomien päivien aineisto.

Eräs äiti myös koki, että osa päivän tapahtumista oli saattanut unohtua myöhäiseen vastausajankohtaan mennessä: *"Välillä illalla ei edes muistanut kaikkea mitä päivän aikana on tapahtunut"* (äiti 3). Näin ollen myös myöhäinen, kerran vuorokaudessa oleva vastausajankohta saattoi vaikuttaa heikentävästi tutkimuksen luotettavuuteen. Tämä olisi voitu estää käyttämällä useampia mittauksia ja lyhyempiä mittausvälejä päivän aikana. Koska vastaaminen kuitenkin tapahtui aina saman päivän aikana, on todennäköistä, että äidit muistivat päivän tapahtumat melko hyvin. Päiväkirjamenetelmän vahvuutena onkin nimenomaan tapahtumien ja mittausten välille jäävä suhteellisen lyhyt aika, joka vähentää unohtamisen ja väärin muistamisen riskiä (Malinen ym. 2009a).

Päiväkirjamenetelmän suhteen eräs vaihtoehto olisi ollut käyttää paperipäiväkirjaa ja kännykkäpäiväkirjaa yhdessä, mikä olisi mahdollistanut sekä syvällistä tietoa tuottavat avokysymykset, joihin olisi vastattu kerran päivässä tai muutaman kerran viikossa, että lyhyet mittausvälit ja useammat vastauskerrat suppeampien kysymysten osalta. Lisäksi tutkimuksen luotettavuutta olisi voitu lisätä tarkastelemalla äitien vanhemmuutta pidemmällä aikavälillä kuin yhden viikon ajan. Toisaalta on tärkeää, että päiväkirjatutkimukseen osallistuminen ei kuormita tutkittavia liikaa (ks. Malinen ym. 2009a), minkä suhteen pidempi tutkimusjakso aiheuttaisi riskin.

Samainen äiti, joka pohti tapahtumien unohtamisen riskiä, pohti myös vastaustensa rehellisyyttä ja arveli päiväkirjan täyttämisen vaikuttaneen hänen

toimintaansa vanhempana tutkimusviikon aikana, koska omaan toimintaan oli kiinnittänyt enemmän huomiota: *”Välillä mietin kuinka rehellinen vastauksissani olen – joku huutokin jää varmaan huutamatta viikon aikana kun mietin että en halua illalla kirjoittaa hermostuneeni lapselle”* (äiti 3). Päiväkirjamenetelmää koskevien tutkimusten perusteella on kuitenkin havaittu, että vaikka tutkittava itse kokisi päiväkirjaan vastaamisen vaikuttavan hänen toimintaansa, näin ei todennäköisesti tapahdu ainakaan haittaavassa määrin – etenkin jos tutkimus kestää tämän tutkimuksen tavoin vain yhden viikon (Malinen ym. 2009a; Merrilees ym. 2008).

7.2.3 Tutkimuksen soveltaminen ja jatkotutkimushaasteet

Koska kyseessä oli suurelta osin tapaustutkimus, tämän tutkimuksen tuloksia ei voida soveltaa käytäntöön kovinkaan laajassa mittakaavassa. Tutkimus kuitenkin tuotti tietoa siitä, millaisia vanhempia kyseisessä perhekerhotoiminnassa on mukana. Tätä tietoa voidaan hyödyntää suunniteltaessa ja suunnattaessa kyseisen perhekerhon sekä myös laajemman organisaation, jonka alaisuuteen perhekerhotoiminta kuului, toimintaa jatkossa.

Jatkossa olisi edelleen hyvä tutkia sitä, millaisena vanhemmuus näyttäytyy erilaisia demografisia tekijöitä edustavilla äideillä, ydinperheen äitien ja kotiäitien lisäksi esimerkiksi yksinhuoltajilla tai työssäkäyvillä vanhemmilla, vaikka muun muassa edellä mainittuihin ryhmiin kuuluvien vanhempien vanhemmuutta on jo tutkittukin (mm. Kivijärvi ym. 2009; Repetti & Wood 1997; Weinraub & Wolf 1983). On myös todennäköistä, että tämän tutkimuksen äidit eivät kokeneet erityisen voimakasta vanhemmuuden stressiä tai keskimääräistä enempää kielteisiä tunteita. Jatkossa olisi hyvä tutkia lisää sitä, millaisena vanhemmuus näyttäytyy voimakasta vanhemmuuden stressiä tai paljon kielteisiä tunteita kokevilla vanhemmilla, vaikka myös tästä aihepiiristä on olemassa aiempaakin tutkimusta (mm. Aunola ym. 2015; Aunola ym. 2016).

Tässä tutkimuksessa myös todettiin, että äitien auktoritatiivinen vanhemmuustyyli oli suhteellisen pysyvä eikä vaihdellut yhteydessä päivittäisiin tapahtumiin. Olisi mielenkiintoista tutkia, ovatko autoritaarinen ja salliva vanhemmuustyylit yhtä pysyviä vai esiintyykö niitä edustavien vanhempien toi-

minnassa enemmän vaihtelua kuin auktoritatiivisten vanhempien toiminnassa. Muun muassa Kivijärvi huomasi tutkimuksessaan, että vanhempien auktoritatiivinen vanhemmuustyyl ei juurikaan ollut yhteydessä arjen stressikokemuksiin (Kivijärvi 2007; Kivijärvi ym. 2009). Auktoritatiivisia vanhempia kuitenkin luonnehtii usein hyvä psykososiaalinen toimintakyky (Metsäpelto & Pulkkinen 2004) ja persoonallisuuden piirteistä ulospäinsuuntautuneisuus (Metsäpelto 2003) sekä sovinnollisuus (Kivijärvi ym. 2009). Nämä piirteet saattavat auttaa auktoritatiivisia vanhempia toimimaan auktoritatiivisesti ja rakentavasti lapsen kanssa myös stressitilanteissa (Kivijärvi ym. 2009). Voisiko siis olla, että autoritaarisessa tai sallivassa vanhemmuudessa, jotka on yhdistetty muun muassa vanhemman neuroottisuuteen (Metsäpelto 2003; Metsäpelto & Pulkkinen 2004), esiintyisi enemmän päivittäistä vaihtelua?

Tässä tutkimuksessa kaksi äitiä, joilla oli enemmän lapsia kuin tutkimukseen osallistuneilla äideillä keskimäärin ja/tai äiti joutui selvittämään sisarus-ten välisiä riitoja, sijoittuivat kolmen keskimääräistä autoritaarisemmin toimivan äidin joukkoon. Jatkossa olisikin edelleen mielenkiintoista tutkia vanhemmuuden päivittäiseen vaihteluun liittyviä syy-seuraussuhteita: miten vanhemmuuteen vaikuttavat itse vanhempaan liittyvien tekijöiden lisäksi lapseen liittyvät tekijät kuten lasten määrä, ikä, sukupuoli ja käytös, vaikka myös lapseen liittyvien tekijöiden vaikutusta vanhemmuuteen on tutkittu aiemminkin (mm. Belsky 1984; Kuczynski 2002).

Äitien vanhemmuus näyttäytyi tässä tutkimuksessa sekä äitien käsitysten että päivittäisen toiminnan perusteella auktoritatiivisena sisältäen lisäksi yksilöllisiä teemoja, jotka toistuivat äitien vastauksissa tutkimusviikon aikana. Äidit toimivat pääasiassa auktoritatiivisesti kaikkina tutkimusviikon päivinä, mutta tutkimuksessa havaittiin, että äitien lapseen kohdistuvan vuorovaikutuksen sävy vaihteli päivittäin ollen joinakin päivinä myönteisempää ja joinakin kielteisempää sekä autoritaarisempää. Myös tämän tutkimuksen pohjalta voidaan siis todeta, että vaikka vanhemmuustyilien kautta on mahdollista tavoittaa eräänlainen kuva vanhemman vakiintuneesta ja toistuvasta toimintamallista, vanhemmuus ei ilmene aina samanlaisena ikään kuin se tapahtuisi tyhjiössä,

vaan päivittäinen toiminta vanhempana vaihtelee keskellä dynaamista, rosoista ja monipuolista päivittäistä elämää.

LÄHTEET

- Almeida, D. M., Wethington, E. & Chandler, A. 1999. Daily transmission of tensions between marital dyads and parent-child dyads. *Journal of Marriage and Family* 61 (1), 49–61.
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C. & Shaffer, S. 2005. The relationship between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development* 14, 133–154.
- Aunola, K. 2001. Children's and adolescents' achievement strategies, school adjustment, and family environment. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 178. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Aunola, K. & Nurmi, J-E. 2005. The role of parenting styles in childrens' problem behavior. *Child Development* 76, 1144–1159.
- Aunola, K., Nurmi, J-E., Onatsu-Arvilommi, T. & Pulkkinen, L. 1999. The role of parents' self-esteem, mastery-orientation and social background in their parenting styles. *Scandinavian Journal of Psychology* 40, 307–317.
- Aunola, K., Ruusunen, A-K., Viljaranta, J. & Nurmi, J-E. 2015. Parental affection and psychological control as mediators between parents' depressive symptoms and child distress. *Journal of Family Issues* 36 (8), 1022–1042.
- Aunola, K., Tolvanen, A., Viljaranta, J. & Nurmi J-E. 2013. Psychological control in daily parent-child interactions increases children's negative emotions. *Journal of Family Psychology* 27 (3), 453–462.
- Aunola, K., Vanhatalo, O. & Sethi, R. 2001. Sosiaalinen tausta, arvot ja vanhemmuus. *Psykologia* 36, 148–158.
- Aunola, K., Viljaranta, J. & Tolvanen, A. 2016. Does daily distress make parents prone to using psychologically controlling parenting? *International Journal of Behavioral Development*, 1–10. Viitattu 7.2.2017.
<https://doi.org/10.1177/0165025416658555>
- Barber, B. K. 1996. Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development* 67 (6), 3296–3319.
- Baumrind, D. 1966. Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development* 37, 887–907.
- Baumrind, D. 1967. Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs* 75, 43–88.

- Baumrind, D. 1991. The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence* 11 (1), 56–95.
- Belsky, J. 1984. The determinants of parenting: A process model. *Child Development* 55, 83–96.
- Bolger, N., Davis, A. & Rafaeli, E. 2003. Diary methods: Capturing life as it is lived. *Annual Review of Psychology* 54, 579–616.
- Campbell, J & Gilmore, L. 2007. Intergenerational continuities and discontinuities in parenting styles. *Australian Journal of Psychology* 59 (3), 140–150.
- Daly, K. 2003. Family theory versus the theories families live by. *Journal of Marriage and Family* 65 (4), 771–784.
- Darling, N. & Steinberg, L. 1993. Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin* 113, 487–496.
- Demo, D. H. & Cox, M. J. 2000. Families with young children: A review of research in the 1990's. *Journal of Marriage and the Family* 62, 876–895.
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A. & Liew, J. 2005. Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three-wave longitudinal study. *Child Development* 76, 1055–1071.
- Eriksson, P. & Koistinen, K. 2014. *Monenlainen tapaustutkimus*. Helsinki: Kulttajatutkimuskeskus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Galinsky, E. 2000. *Ask the children: The breakthrough study that reveals how to succeed at work and parenting*. New York: Quill.
- Gall, M. D., Gall, J. P. & Borg, W. R. 2007. *Educational research. An introduction*. 8. painos. Boston: Pearson/Allyn & Bacon.
- Heller, T. L., Baker, B. L., Henker, B. & Hinshaw, S. P. 1996. Externalizing behavior and cognitive functioning from preschool to first grade: Stability and predictors. *Journal of Clinical Child Psychology* 25 (4), 376–387.
- Hoikkala, T. 1993. *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holden, G. W. & Miller, P. C. 1999. Enduring and different: A meta-analysis of the similarity in parents' child rearing. *Psychological Bulletin* 125, 223–254.

- Karjalainen, E. & Kääriäinen, S. 2012. "Mä luulen, että meillä on aika semmosta onnellista arkea kuitenkin": myönteinen vanhemmuus perheen arjessa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Katvala, S. 2001. Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saattossa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 186. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kempainen, J. 2001. Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 190. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kivijärvi, S. 2007. Vanhemmuustyylit, vanhemmuuteen liittyvä stressi ja niiden väliset yhteydet pikkulapsiperheiden äideillä ja isillä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.
- Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvotte-
lua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä
(toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa ar-
jessa. Jyväskylä: PS kustannus, 47–68.
- Kochanska, G., Kuczynski, L. & Radke-Yarrow, M. 1989. Correspondence be-
tween mothers' self-reported and observed child-rearing practices. *Child
Development* 60, 56–63.
- Korhonen, M. 1994. Keski-ikäisten naisten lapsuuskokemukset ja oma van-
hemmuus. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos: keski-ikäisten miesten lapsuuskokemuk-
set ja oma vanhemmuus. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Korvela, P. 2003. Yhdessä ja erikseen: perheenjäsenten kotona olemisen ja teke-
misen dynamiikka. Helsinki: Stakes.
- Korvela, P. & Rönkä, A. 2014. Arkielämä näkökulmana perheeseen. Teoksessa
R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauk-
sia. Tallinna: Gaudeamus Oy, 192–214.
- Kuczynski, L. 2002. Handbook of dynamics in parent-child relations. Thousand
Oaks, CA: Sage Publications.
- Leerkes, E. Blankson, N. & O'Brien, M. 2009. Differential effects of maternal
sensitivity to infant distress and nondistress on social-emotional function-
ing. *Child Development* 80 (3), 762–775.
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. 1983. Socialization in the context of the family:
Parent-child interaction. Teoksessa P. H. Mussen (Sarjan toim.) ja E. M.
Hetherington (Vol. toim.) Handbook of child psychology: Vol. 4. Socializa-

- tion, personality and social development. 4. painos. New York: Wiley, 1-101.
- Malinen, K. & Rönkä, A. 2009. Mihin aika riittää? Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS kustannus, 179-202.
- Malinen, K., Rönkä, A., Lämsä, T., Sevón, E., Poikonen, P-L. & Kinnunen, U. 2009a. Päiväkirjamenetelmän toimivuus ja sovellusmahdollisuudet. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS kustannus, 251-272.
- Malinen, K., Rönkä, A., Lämsä, T. & Tolvanen, A. 2009b. Päiväkirjamenetelmä Paletti-tutkimuksessa. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS kustannus, 21-46.
- Merrilees, C. E., Goeke-Morey, M. & Cummings, E. M. 2008. Do event-contingent diaries about marital conflict change marital interactions? *Behaviour Research and Therapy* 46, 253-262.
- Metsäpelto, R-L. 2003. Individual differences in parenting: The five-factor model of personality as an explanatory framework. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 227.
- Metsäpelto, R-L. & Pulkkinen, L. 2004. Vanhempien kasvatustyyli ja psykososiaalinen toimintakyky. *Psykologia* 39, 212-221.
- Määttä, P. 1999. *Perhe asiantuntijana: erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Onatsu-Arvilommi, T., Nurmi, J-E. & Aunola, K. 1998. Mothers' and fathers' well-being, parenting styles and their children's cognitive and behavioural strategies at primary school. *European Journal of Psychology of Education* 13, 543-556.
- Passini, C. M., Pihet, S., Favez, N. & Schoebi, D. 2013. Assessment of parental discipline in daily life. *Journal of Family Psychology* 27 (2), 324-329.
- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative research & evaluation methods*. 3. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Perrez, M., Schoebi, D. & Wilhelm, P. 2000. How to assess social regulation of stress and emotions in daily family life? A computer-assisted family self-monitoring system (FASEM-C). *Clinical Psychology and Psychotherapy* 7, 326-339.

- Repetti, R. & Wood, J. 1997. Effects of daily stress at work on mothers' interactions with preschoolers. *Journal of Family Psychology* 11 (1), 90–108.
- Robinson, C. C., Mandlco, B., Olsen, S. F. & Hart, C. H. 1995. Authoritative, authoritarian and permissive parenting practices: Development of a new measure. *Psychological Reports* 77, 819–830.
- Rönkä, A., Laitinen, K. & Malinen, K. 2009a. Miltä arki tuntuu? Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS kustannus, 203–222.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009b. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS kustannus, 11–19.
- Rönkä, A., Sevón, E., Malinen, K. & Salonen, E. 2014. An examination of nonresponse in a study on daily family life: I do not have time to participate, but I can tell you something about our life. *International Journal of Social Research Methodology* 17 (3), 197–214.
- Sanders, M. R. 2008. Triple P-Positive Parenting Program as a public health approach to strengthening parenting. *Journal of Family Psychology* 22 (3), 506–517.
- Schofield, T., Conger, R. & Neppl, T. 2014. Positive parenting, beliefs about parental efficacy, and active coping: Three sources of intergenerational resilience. *Journal of Family Psychology* 28 (6), 973–978.
- Steward, S. M. & Bond, M. H. 2002. A critical look at parenting research from the mainstream: Problems uncovered while adapting Western research to non-Western cultures. *British Journal of Developmental Psychology* 20 (3), 379–392.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Weinraub, M. & Wolf, B. M. Effects of stress and social supports on mother-child interactions in single and two-parent families. *Child Development* 54 (5), 1297–1311.

LIITTEET

Liite 1. Päiväkirjakysymykset

(*Väittämät pohjautuvat Karjalaisen & Kääriäisen (2012) käyttämään mittariin.)

1. Kerro jokin hyvä hetki lapsen kanssa tämän päivän ajalta. Kuvaile mitä tapahtui, keitä oli läsnä, kuka aloitti, mitä koit, tunsit, ajattelit, havaitsit...
2. Kerro jokin huono hetki lapsen kanssa tämän päivän ajalta. Kuvaile mitä tapahtui, keitä oli läsnä, kuka aloitti, mitä koit, tunsit, ajattelit, havaitsit...
3. Kuvaa tältä päivältä hetki tai tilanne, jolloin koit onnistumista vanhempana.
4. Kuvaa tältä päivältä hetki tai tilanne, jolloin koit epäonnistumista vanhempana.
5. Jos lapsesi oli tänään jossakin vaiheessa surullinen, miten toimit tilanteessa? Kuvaile omin sanoin.
6. Jos lapsesi kiukutteli tai rikkoi asettamiasi sääntöjä vastaan tänään, miten toimit tilanteessa? Vastaa sekä kohtaan a että b:
  - a) Mitä lapsi teki?
  - b) Miten toimit?
7. Miten seuraavat väittämät* kuvaavat vanhemmuuttasi tänään? Rastita kyllä tai ei. (Liitteeseen lisätty, mitä väittämällä mitattiin.)
  - Vietin aikaa lapseni kanssa puuhastellen (lämpimyys)
  - Kehuin ja kannustin lastani (lämpimyys)
  - Puutuin lapsen ei-toivottuun käytökseen (vaativuus)
  - Osoitin lapselleni kiintymystä tai hellyyttä (lämpimyys)
  - Korotin ääntäni lapselleni (vuorovaikutuksen sävy)
  - Valvoin, että lapsi noudattaa sopimiamme sääntöjä (vaativuus)
  - Menetin hermoni lapseni kanssa (vuorovaikutuksen sävy)
  - Tiedustelin lapseni tunteita, ajatuksia tai toiveita (lämpimyys)
  - Purin väsymystäni tai kielteisiä tunteitani lapseen (vuorovaikutuksen sävy)
  - Olin kärsivällinen lapseni kanssa (vuorovaikutuksen sävy)
8. Haluaisitko mainita vielä jotakin tästä päivästä?

Liite 2. Kyselylomakkeen kysymykset

(*Väittämät pohjautuvat Karjalaisen & Kääriäisen (2012) käyttämään mittariin.)

1. Miksi/missä asioissa koet useimmiten onnistumista vanhempana?
2. Miksi/missä asioissa koet useimmiten epäonnistumista vanhempana?
3. Kun lapsesi on surullinen, miten useimmiten toimit tilanteessa? Kuvaile omin sanoin.
4. Kun lapsesi kiukuttelee tai rikkoo asettamiasi sääntöjä vastaan, miten useimmiten toimit tilanteessa? Kuvaile omin sanoin.
5. a) Tilanteet vaihtelevat, mutta jos sinun pitäisi valita, kumpaa seuraavista pidät tärkeämpänä? Rastita sopiva vaihtoehto:
  - __ että lapsi tottelee
  - __ että lapsi tulee ymmärretyksi
 b) Miksi?
6. Miten seuraavat väittämät* kuvaavat sinua vanhempana yleisesti ottaen? Rastita sopiva vaihtoehto: aina, hyvin usein, puolet ajasta, silloin tällöin, hyvin harvoin. (Liitteeseen lisätty, mitä väittämällä mitattiin.)
  - Vietän aikaa lapseni kanssa puuhastellen (lämpimyys)
  - Kehun ja kannustan lastani (lämpimyys)
  - Puutun lapsen ei-toivottuun käytökseen (vaativuus)
  - Osoitan lapselleni kiintymystä tai hellyyttä (lämpimyys)
  - Korotan ääntäni lapselleni (vuorovaikutuksen sävy)
  - Valvon, että lapsi noudattaa sopimiamme sääntöjä (vaativuus)
  - Menetän hermoni lapseni kanssa (vuorovaikutuksen sävy)
  - Tiedustelen lapseni tunteita, ajatuksia tai toiveita (lämpimyys)
  - Puran väsymystäni tai kielteisiä tunteitani lapseen (vuorovaikutuksen sävy)
  - Olen kärsivällinen lapseni kanssa (vuorovaikutuksen sävy)
7. Miten omin sanoin kuvailisit itseäsi vanhempana?
8. Miltä päiväkirjan täyttäminen tuntui?

Liite 3. Esimerkki osasta äitien päiväkirjavastauksen pohjalta tehtyä matriisia

Jos lapsesi kiukutteli tai rikkoi asettamiasi sääntöjä vastaan tänään, miten toimit tilanteessa?

	Ma	Ti	Ke	To	Alustavia teemoja
Äiti X	salaa otetun esi- neen pois ottaminen ja käyttö- kielto tietyksi ajaksi	lapselle hermostu- minen ja huuta- minen	säännön kertomi- nen + lapsen huomion kiinnit- täminen muualle	-	Sanallinen käsky tai kielto: 1 maininta "Edun epäminen" tai muu konkreettinen seuraus: 1 maininta Lapsen huomion kiinnittä- minen muualle: 1 maininta Lapselle hermostuminen: 1 maininta
Äiti Y	kielto + lapsen toiminnan seurauk- sen ker- tominen	käsky (toistami- nen use- asti)	käsky + lapsen lähelle menemi- nen + käskyn syyn selit- täminen	käsky + seurauk- sen ker- tominen	Sanallinen käsky tai kielto: 4 mainintaa Lapsen tottelemattomuuden seurauksen kertominen: 2 mainintaa Käskyn perusteleminen lap- selle: 1 maininta Lapsen lähestyminen tai koskettaminen: 1 maininta
Äiti Z	-	käsky pyytää anteeksi sisaruk- selta + käskyn syyn selit- täminen	sanallinen komen- nus takai- sin ruo- kapöy- tään + toiminta- vaihtoeh- don ker- tominen	-	Sanallinen käsky tai kielto: 2 mainintaa Käskyn perusteleminen lap- selle: 1 maininta Toimintavaihtoehdon tar- joaminen: 1 maininta

Alkuperäisissä matriiseissa mukana kaikkien äitien vastaukset sekä myös perjantain, lauantain ja sunnuntain vastaukset, jotka jätettiin pois esimerkkimatriisista tilan säästämiseksi.